

JENS THORHAUGE

KOMMENTARER 2002-2012

FRA BIBLIOTEKSTJENESTE TIL KULTURSTYRELSE

Jens Thorhauge har som direktør i Biblioteksstyrelsen, Styrelsen for Bibliotek og Medier og Kulturstyrelsen været en central aktør i biblioteksudviklingen i Danmark. Med sine Kommentarer i styrelsens kvartalsblad har Jens Thorhauge løbende reflekteret over udviklingen af de danske biblioteker og samtidig inspireret og sat retning. Denne udgivelse tegner gennem kommentarerne et billede af de seneste ti års udfordringer og sejre set fra hans synsvinkel.

Kommentarerne afspejler den gradvise udvidelse af perspektivet fra ren biblioteksdagsorden over public service og til stadig flere partnerskaber mellem biblioteker og andre sektorer.

Samarbejde

Jens Thorhauge har altid været fortalere for det samarbejdende biblioteksvæsen på tværs af de forskellige bibliotekstyper.

Det var perspektivet i betænkningen om *Udvalget om Bibliotekerne i Informationssamfundet* (UBIS), der dannede baggrund for *Lov om Biblioteksvirksomhed* i maj 2000. Loven var den første fælles bibliotekslov for folke- og forskningsbiblioteker, og lånesamarbejdet for hele sektoren var et centralt tema i loven. Bibliotek.dk blev en væsentlig hjørnesteen i dette samarbejde.

Digitalisering

Loven introducerede et mere moderne biblioteksbegreb med ligestilling af materialer og internettet som en ny opgave for folkebibliotekerne.

Digitaliseringen af forskningsbibliotekerne var allerede undervejs ved lovens vedtagelse. Forskningsbibliotekerne og styrelsen skabte med samarbejdet i DEF-projektet fra 1997-2002 rammen om Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) som en permanent samarbejdsorganisation for både fag- og forskningsbiblioteker.

Folkebibliotekernes materialer var i 00'erne fortsat primært fysiske materialer, og statens rolle var i høj grad at støtte og udvikle en fælles infrastruktur for lånesamarbejdet. Her spillede Dansk BiblioteksCenter en central rolle med den løbende udvikling af DanBib-samarbejdet og af bibliotek.dk. Statens rolle i bibliotekssektorens infrastruktur omfattede også en reform af centralbiblioteksstrukturen og udvikling af en national kørselsordning. Staten har desuden støttet det løbende arbejde med udviklingen af de lokale biblioteker gennem Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker.

Efter kommunalreformen og nedlæggelsen af et stort antal biblioteksfilialer blev der med udvalgsarbejdet om *Folkebibliotekerne i vidensamfundet* anledning til at introducere et nyt biblioteksudviklingskoncept og en række konkrete anbefalinger for folkebibliotekerne. Blandt de anbefalinger, der kom til at stå meget markant, var introduktionen af delvist selvbetjente biblioteker og etableringen af Danskernes Digitale Bibliotek.

Public Service

Fra 2008 blev fokus bredere, da Biblioteksstyrelsen fusionerede med Mediesekretariatet. I den nye Styrelsen for Bibliotek og Medier kom public service-tankegangen til at præge biblioteksdagsordenen. Desuden kom nye tiltag på medieområdet til at fylde meget. Det analoge sluk, etableringen af en ny kommerciel radiokanal (Radio 24/7) og omlægning af mediestøtten var vigtige opgaver.

Internationalt

Jens Thorhauge har været en stærk inspirator og er gået foran med formuleringen af biblioteksfaglige strategier internationalt, ikke mindst på nordisk og europæisk plan. Han har været en efterspurgt oplægsholder ved konferencer og som rådgiver, når nye nationale biblioteksstrategier skulle udarbejdes, f.eks. i Norge og Grækenland.

Jens har været initiativtager til NAPLE (National Authorities for Public Librarians in Europe) som holdt sit første møde for 10 år siden i København, og som Danmark nu igen er vært for i anledning af EU-formandskabet. I en årrække har han inviteret grupper fra især østeuropæiske lande på studiebesøg i styrelsen med rundtur til det danske folkebiblioteksvæsen, og i 2007 blev Danmark som det første gæstelands nogensinde inviteret til den nationale tyske biblioteksforenings store konference.

Det brede internationale fokus afspejler, at Danmark er foregangsland på biblioteksområdet, en position som Jens Thorhauge ved sit store engagement, sine samarbejdsevner og sin inspirerende væremåde i høj grad har været med til at slå fast.

Anne Mette Rahbæk, Bo Öhrström,
Jakob Heide Petersen og Susanne Mahler
Kulturstyrelsen

UUNDVÆRLIGE DRIVKRÆFTER

Jeg har ofte brugt det billede at Udviklingspuljen er den surdej der får biblioteksdejen til at hæve. Pointen er at procentuelt udgør puljen en forsvindende lille del af det samlede biblioteksbudget, men effekten i forhold til udviklingen af folke- og skolebiblioteker er stor. Der er ikke mange udviklingstiltag der har fået blivende karakter i dansk folkebiblioteksvæsen der ikke er hjulpet på vej med støtte fra Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker. Det er en påstand jeg ikke kan bevise, men jeg vover den alligevel: uden Udviklingspuljen havde vi været meget langt fra det niveau hvor vi er i dag.

I forskningsbibliotekssektoren har der i en årrække været et ønske om enten at indgå i eller få en tilsvarende udviklingspulje. På grund af forskningsbibliotekernes spredte resorttilknytning er det aldrig lykkedes at etablere en udviklingspulje for forskningsbibliotekerne, men projektet *Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek* (DEF) der blev søsat i 1997, har på en række punkter haft en tilsvarende effekt: en ekstra sum penge til et projekt frugtbar og bibliotekernes egne bevillinger, og i en lang række tilfælde er det en reel forudsætning for at en udviklingsproces bliver styret optimalt. Situationen på forskningsbiblioteksområdet er parallel med folkebibliotekernes situation: Uden projektet Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek ville vi ikke som tilfældet er i dag, have været i første række på forskningsbiblioteksområdet målt med en international alen.

Udviklingspuljen er et af de tilskudsområder der er foreslået beskåret i regeringens forslag til Finanslov for året 2002. Fra 2003 til et årligt niveau på omkring 14,5 mio. kr. Det er den store grønthøsters 15%'s besparelse. Det bliver særligt mærkbart fordi der i forbindelse med vedtagelsen af *Lov om biblioteksvirksomhed* tilgik puljen en ekstraordinær bevilling på 20 millioner fordelt over tre år. I forslaget til Finanslov er DEF beskåret med knap en million kr. I det samlede budget er det under én procent og det vil ikke have umiddelbar synlig effekt.

Beskæringen af Udviklingspuljen er langt mere alvorlig, men den vil ikke ændre på puljens funktion. Beskæringen vil stille større krav til prioritering og aktivitetsniveauet vil falde. Men principperne for puljen vil blive fastholdt.

I dette nummer af *Nyt fra Nyhavn* præsenterer vi en række DEF-tiltag og projekter der har fået støtte fra Udviklingspuljen.

I mange år har politikken for Udviklingspuljen været at dele bevillingen i en sum til støtte til frie forsøg og en sum til strategiske indsatsområder. Ser vi på de sidste har Udviklingspuljen spillet en afgørende rolle for professionaliseringen og udviklingen af folkebiblioteksvæsenet i Danmark. Centrale indsatsområder har været overgang fra deltid til heltid, dvs. ansættelse af biblioteksuddannet leder, beholdningsregistrering og automatisering, Internet adgang for brugerne, udvikling af hjemmesider, og senest tværkommunalt samarbejde som led i bestræbelserne på at skabe bæredygtige bibliotekssystemer. Uden Udviklingspuljen ville nødvendige ændringer have strakt sig over mange flere år end tilfældet har været. Det vil sige at Udviklingspuljen har fremskyndet en nødvendig og nyttig udvikling. Selv i bagklogskabens klare lys kan vi sige at der ikke har været fejlagtige strategiske investeringer i puljens regi.

Ser vi på frie forsøg har de også haft en klar tendens: det drejer sig om at forbedre borgernes adgang til bibliotekernes ressourcer. I de seneste år er der især bevilget mange penge til at udvikle netjenester. Men der er også afsat betydelige midler til at udvikle nye bibliotekariske arbejdsmetoder. I øjeblikket er for eksempel mange kommuner med støtte fra Udviklingspuljen involveret i børnekulturpolitiske projekter der vil have dybtgående effekt på arbejdet med børn, ikke bare i folke- og skolebiblioteker, men også i andre kulturinstitutioner.

På forskningsbiblioteksområdet har DEF været den afgørende faktor i udviklingen af elektroniske ydelser, fremfor alt e-adgangen til kataloger, til organiserede webressourcer i fagportaler og til fuldttekstdatabaser med mere end 7000 tidsskrifter i løbende abonnement. Det er tiltag der giver flere adgang til mere information på en lettere måde.

Statsministeren har klart markeret at regeringens politik omfatter en informations- og IT-offensiv offentlig sektor. Udviklingspuljen og DEF er top-effektive redskaber til realisering af en sådan politik.

CENTRALBIBLIOTEKSREFORMENS UDFORDRINGER

Centralbiblioteksreformens rammer er nu fastlagt af kulturminister Brian Mikkelsen. Slutresultatet: bevaring af de nuværende 16 centralbiblioteker med væsentligt ændret opgavefordeling har fået meget forskellige ord med på vejen i den høring der blev gennemført forud for beslutningen. Symptomatisk er nok Bibliotekslederforeningens høringssvar der afslører dyb uenighed i bestyrelsen – spændende fra afvisning over accept til positiv vurdering. De forskellige holdninger afspejler bibliotekernes forskellige interesser og understreger efter min opfattelse også nødvendigheden af en reform der er afbalanceret i forhold til de mange interesser.

I Biblioteksstyrelsens rådgivning af ministeren har det væsentligste element været at fastholde at *Lov om biblioteksvirksomhed* tillægger centralbibliotekerne en række nye opgaver som skal finansieres inden for bevillingsrammen. Det er afgørende vigtigt at resultatkontrakterne fastholdes som styringsredskab, således at det er muligt at tilpasse opgaverne til bibliotekernes behov. I Biblioteksstyrelsen har vi hæftet os ved at nok er der kommet kritik, men der er på de givne præmisser ikke kommet reelle alternativer til den reform der nu er en realitet. Det er min overbevisning at vi har opnået det bedst mulige, og at det nu drejer sig om at udfylde rammerne på en fremadrettet måde.

Der er udfordringer nok. Der skal fastlægges nye betjeningsområder for materialeforsyningsopgaven, der skal etableres netværk for musikforsyningen og andre nye medier på overbygningsniveau – og der skal forhandles et niveau for denne opgave. Vi skal samtidig sikre at der arbejdes videre med mulighederne for netbaserede musikydelse, og vi skal sikre drift og videreudvikling af en række nationale nettjenester. Især for de seks biblioteker med smal overbygningsportefølje bliver det en udfordrende opgave at definere og afprøve en ny rolle samtidig med at gamle opgaver forsvinder. Og den aller-

største udfordring lige her og nu er at få budgettet til at hænge sammen omkring alle opgaverne, både i de forlængede kontrakter for 2003, men også og især fra 2004 og frem.

Biblioteksstyrelsen er i udgangspunktet åben over for de forslag der kommer fra bibliotekerne. Vi vil høre de kommuner der ligger på grænsen mellem betjeningsområder om hvor de gerne vil høre til. Vi vil også åbent diskutere hvilke opgaver der bedst løses i de enkelte smalle overbygningsbiblioteker, og vi vil forholde os diskuterende til mulighederne for udlicitering. Udlicitering er en mulighed, men ikke en nødvendighed. En udbudsforretning kan være med til at afgøre om bestemte opgaver løses på et økonomisk konkurrencedygtigt grundlag, og det er vores grundlæggende interesse bag udliciteringstænkningen.

I en omstruktureringsproces som den vi står overfor, vil det være uundgåeligt at der kommer tilpasningsproblemer. Derfor er den årlige evalueringsproces vigtig, og det vil være vigtigt at der er rimelige muligheder for kontraktjusteringer. I den sammenhæng vil der blive god brug for det nye rådgivningsorgan med politisk repræsentation som det er hensigten at oprette.

Biblioteksstyrelsen er positiv over for en fortsættelse af samarbejdet i netværksområderne, men da bevillinger til kompetenceudvikling var knyttet til implementeringen af loven, og kompetenceudvikling i kommunale biblioteker er kommunernes eget ansvar, kan vi ikke have noget krav til det. Biblioteksstyrelsen har dog netop udbudt en mindre opgave til netværksområderne og kan udmærket tænkes at gøre det også i fremtiden.

Det er naturligvis mit håb at forhandlingerne med centralbibliotekskommunerne forløber konstruktivt, og at reformen bliver til gavn for borgernes biblioteker, således som det er hensigten.

DEF I DRIFT!

PÅ REGERINGENS FORSLAG TIL FINANSLOV

Det var med stor glæde at jeg tirsdag den 27. august kunne konstatere at DEF optræder på regeringens forslag til finanslov for 2003. På den ene side bør det ikke være overraskende i betragtning af de overbevisende resultater forskningsbibliotekerne har skabt gennem samarbejdet i DEF, men i en tid med besparelser og hårde prioriteringer er der virkelig grund til at glæde sig over at DEF er et af de initiativer som regeringen har valgt at prioritere i Finanslovsforslaget.

Såfremt forslaget vedtages uden ændringer på dette område, vil DEF overgå fra at være et projekt til permanent drift. Det er endnu ikke fastlagt hvordan DEF skal organiseres fremover, men der vil formentlig fortsat være et koordinationsudvalg med repræsentanter fra ministerierne, en styregruppe og et sekretariat placeret i Biblioteksstyrelsen. Koordinationsudvalget vil fastlægge retningslinjerne for styregruppens sammensætning i løbet af efteråret. Jeg forestiller mig at de gode samarbejdsfora der er i funktion, blandt andet på et område som valg af licenser, vil fortsætte.

I forslaget til Finansloven optræder DEF med en bevilling for 2003 på 11,6 mio. kr., i 2004 er det 14,4 mio. kr. og derefter 13 mio. kr. pr. år. Det er det beløb der er beregnet til at sikre videreførelse af en række kerneopgaver. Slår man op i FFL 2003, skal man være opmærksom på at det store beløb der optræder på indtægtssiden, er en regulær gennemfakturering af bibliotekernes egenbetaling af licenserne. Fremover vil det – som det er tilfældet i dag – være bibliotekerne selv der betaler den store del af regningen for licenserne.

DEF vil således have en mindre bevilling end den gennemsnitlige årlige bevilling i projektperioden. En af de tunge opgaver der bortfalder er økonomisk tilskud til opgradering af bibliotekssystemer. For den givne bevilling vil vi kunne fortsætte håndteringen af licenser der er DEFs primære opgave. Desuden vil arbejdet med national infrastruktur fortsætte. Her vil den

nyåbnede nøgle, LDAP, være et centralt element. Den Danske Forskningsdatabase fortsætter ligeledes, og der vil være et beløb til retrokonvertering af kataloger. Endelig må det forventes at der gives support og værktøjer til fagportaler.

Hvad vi ønsker os i DEF er udover finanslovsbevillingen penge til projekter. Styregruppens formand Kim Østrup peger på UMTS-midlerne som en mulig kilde til finansiering af projekter på i hvert fald tre områder: Der bør i DEF være et digitaliseringsprogram. Vi bør arbejde tæt sammen med bibliotekernes moderinstitutioner om projekter der udvikler e-læring og e-undervisning. Og vi bør arbejde på modeller for e-publicering for at skabe alternativer til den traditionelle – stadig mere kostbare – publicering af forskningsresultater. I det hele taget vil det være vigtigt at der er midler til fortsat udvikling – og der er læren fra DEF-projektet lige så klar som fra Biblioteksstyrelsens Udviklingspulje: Projekter i bibliotekerne trækker udviklingen. Det er vigtigt at erindre sig at i de projekter der hidtil har været i DEF, er der reelt en betydelig egenfinansiering fra de medvirkende biblioteker. Det gælder for eksempel på fagportalområdet hvor der er medgået mange flere arbejdstimer end den bevilling har dækket. Sådan skal det naturligvis også være for DEF i drift.

Med forslaget til Finansloven har både Regeringen og ministerierne sendt et klart signal om at de ønsker samarbejdet fortsat, og jeg er overbevist om at forskningsbibliotekerne og de øvrige deltagere i DEF-samarbejdet kan løse denne opgave.

Sideløbende med DEF-opgaven vil Biblioteksstyrelsen i efteråret iværksætte et overordnet strategiarbejde for udviklingen af forskningsbibliotekerne generelt. Dette arbejde og DEF i drift vil være temaet for Danmarks Forskningsbiblioteksforenings vinterkonference der i år i smuk overensstemmelse med samarbejdspartnerne, arrangeres i et samarbejde med Biblioteksstyrelsen. Vi ser frem til løsning af opgaverne.

BIBLIOTEKSUDVIKLINGENS FASE 2

På Biblioteksstyrelsens netop afholdte årlige møde for landets biblioteksledere fremlagde styrelsen for første gang en skriftlig beretning til mødet for at skabe bedre rum til den strategiske diskussion der er så afgørende for biblioteksudviklingen. Den skriftlige beretning kan ses på vores hjemmeside og lægger op til den strategiske diskussion fordi det er en beretning om afslutningen på første fase af implementeringen af bibliotekerne i netværkssamfundet.

Første fase er især forberedelse, gennemførelse og implementering af *Lov om biblioteksvirksomhed* der skaber rammer for idéen om det udvidede bibliotek, senere oftest karakteriseret som det hybride bibliotek. Det er også projektet Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek der nu er afsluttet som projekt med fuld realisering af visionen om et virtuelt forskningsbibliotek. Og som – med forventet vedtagelse af *Forslag til Finanslov 2003* – overgår til permanent drift fra 1. januar.

Hvis vi fastholder den projektorganisering der har givet så gode resultater i første fase, så kan vi med fordel betragte de kommende år – der kan falde sammen med Biblioteksstyrelsens kontrakt med Kulturministeriet for perioden 2003-2006 – som anden fase i en fortløbende udviklingsproces. Anden fase kommer i høj grad til at handle om konsolidering af det hybride bibliotek – og om den stadige kamp for mere indhold på nettet. Konsolideringen betyder at der inden for en formodentlig stabil budgetramme skal udvikles nye ydelser, skabes forbedringer af de eksisterende og skabes en fornyelse af det fysiske bibliotek. Balancen mellem det virtuelle og det fysiske bibliotek vil være en væsentlig udfordring. Opgaven med nye tilbud inden for en stabil økonomisk ramme kræver rationel planlægning og vil føre til drifts- og produktionsfællesskaber hvor der er rimelige besparelser at hente. Forhåbentlig vil det også føre til øget samarbejde og koordinering både mellem folkebiblioteker og forskningsbiblioteker. I en større skala handler det fortsat om det

samarbejdende biblioteksvæsen, men kravet til samarbejde vil blive mere markant. Gode mål kan være væsentlig udbygning af samarbejdet mellem skole- og folkebiblioteker – og mellem uddannelsesbiblioteker indbyrdes – samt mellem den øvrige biblioteksverden og de uddannelsesbiblioteker hvis succesfulde drift vil have betydning for næsten alle andre bibliotekers arbejdsvilkår.

På et nationalt plan kan en konsolideringsopgave være en fælles kørselsordning, men også et tættere samarbejde mellem forskningsbibliotekerne og folkebibliotekerne om den anden store opgave: mere indhold på nettet.

Vi har fire hovedkilder til biblioteksrelateret indhold på nettet: licenserne, digitalisering, fagportaler og netjenester. Også her vil der blive tale om en konsolideringsopgave i den forstand at det må forventes at hvis man vil nå og fastholde brugere, vil kravene til web-ressourcerne stige – også teknisk, f.eks. med streamet video og audio indhold som udbredt standard.

Men der vil være et stigende pres for at vi udnytter de muligheder vi har for at forhandle licenser for relevante kilder og for at digitalisere mere materiale blandt andet på baggrund af en forventet bestemmelse om aftalelicenser i den igangværende revision af *Lov om ophavsret*. Ingen tvivl om det. Større usikkerhed vil der være om de biblioteksproducerede informationskilder som fagportalerne og netjenesterne er. Her vil benyttelse være en afgørende faktor for overlevelse, og benyttelse kræver et målrettet og kvalitetspræget produkt. Forudsætningerne for det vil ofte være samarbejde – på tværs af biblioteker og sektorer. Og for så vidt samarbejde på tværs af landegrænser, f.eks. når vi tænker på fortsættelse af fagportaler der i vid udstrækning har et indhold på de store fremmedsprog.

Derfor vil det afgørende mantra for fase to være: øget samarbejde.

BIBLIOTEKSAFGIFT, BØGER OG BIBLIOTEKER

I forrige nummer af *Nyt fra Nyhavn* bragte vi en redegørelse for det forslag til ny *Lov om biblioteksafgift* som blev fremsat i Folketinget i november. Lovforslaget er nu vedtaget – med støtte fra alle Folketingets partier. Loven indebærer i det væsentligste en ny bundgrænse for udbetaling af den almindelige biblioteksafgift på 1.535 kr., en ændret overgrænse der reducerer biblioteksafgiften gradvist for dem der får udbetalt mere end 328.134. Fra 2004 ændres desuden pointtildelingen for skønlitterære forfattere. Samme år indføres der en ny biblioteksafgiftspulje på 10 mio. kr. om året der skal fordeles efter kvalitative kriterier, ud fra en konkret vurdering af hvad der har størst betydning for dansk litteratur. Selvom forfatterne var skuffede over at biblioteksafgiften i 2002 blev ramt af de generelle nedskæringer på kulturområdet, må man glæde sig over den brede tilslutning til den nye lov og den enighed mellem partierne der blev opnået om at den nuværende aftale om biblioteksafgiften gælder for de næste fire år.

Som bekendt er biblioteksafgiften i Danmark defineret som en kultur støtteordning, og denne definition skaber løbende debat. Forfattere hævder ofte at det er en kompensation for bibliotekernes brug af deres værker. Og der er naturligvis et element af kompensation i ordningen, men det er også en kultur støtteordning. Det er det først og fremmest fordi den danske stat vælger at betale langt mere i biblioteksafgift end noget andet land i verden, både i absolutte og relative tal. Beløbet svinger noget, men ligger konstant som nummer ét på denne ærefulde verdensrangliste. I 2002 uddeltes (efter nedskæringen) 143 mio. kr.

i Danmark mod 112 mio. SEK i Sverige og 60 mio. NOK i Norge. I disse lande kan man finde andre litteratur støtteordninger, i Danmark vælger vi at støtte forfatterne frem for forlagene. Dét er kultur støtte. Det er også værd at bemærke at i Holland er det bibliotekerne der betaler biblioteksafgift. Det understreger igen at det statslige engagement ikke er nogen selvfølge.

Biblioteksafgiften er et vigtigt element i eksistensgrundlaget for dansk litteratur der har barske vilkår i disse år. Oplagstallene er små, bestsellerne få, salget af bøger målt i antal eksemplarer falder, og udlånet af bøger falder på bibliotekerne ligesom bibliotekernes indkøb af bøger falder. Det er den ofte beskrevne negative spiral.

Der er ikke nogen vidunderkur mod denne udvikling, men den skal ikke desto mindre bekæmpes. I de seneste år har der fornuftigt nok været høj prioritering af netjtjenester i folkebibliotekerne, men heller ikke det udelukker en intensivering af litteraturformidlingen som der er hårdt brug for.

Forfatternet.dk og siden litteratursiden.dk har fra første færd haft Biblioteksstyrelsens aktive støtte og er gode nyskabelser i bibliotekernes litteraturformidling, men den gamle alliance mellem levende forfattere og bibliotekerne og deres lånere bør også plejes med traditionelle og nye tiltag. Bøgerne er stadig det absolutte kerneprodukt i folkebibliotekerne, og alle gode kræfter bør sættes ind på at bekæmpe den negative spiral. Biblioteksafgiften bør også i sin kommende form være et godt grundlag for en frugtbar alliance mellem biblioteker og forfattere.

BEVARING AF KULTURARVEN HAR MANGE IMPLIKATIONER

I april 2001 afholdt Folketingets Kulturudvalg en høring om bevaring af kulturarven og behovet for indsats. Der var to væsentlige udgangspunkter for høringen. Det ene var det påtrængende behov for at iværksætte systematiske aktiviteter til indsamling af den nye virtuelle kulturarv på Internettet. Det andet var en tiltagende nedbrydning af den fysiske kulturarv i museer, biblioteker og arkiver. Høringen afdækkede klart hvad vi vidste i forvejen: det er ikke vanskeligt at pege på ønskelige tiltag, men det er vanskeligt at prioritere. Høringen førte til iværksættelse af et udredningsarbejde. To udvalg blev nedsat, ét der skulle behandle den fysiske kulturarv og ét der skulle behandle den elektroniske kulturarv. Kommissoriet pegede både på kortlægning af nuværende indsats og på behovet for alternative bevaringsstrategier og deres økonomiske konsekvenser og på mulighederne for tværsektorielt samarbejde. Biblioteksstyrelsen har været repræsenteret i begge udvalg og har også bidraget til sekretariatsarbejdet.

Nu foreligger resultatet af arbejdet i *Udredning om bevaring af kulturarven* der samler bidragene fra begge udvalg. Udredningen indeholder en lang række anbefalinger der vil indgå i den politiske proces. Foreløbig er der den 15. maj afholdt forespørgselsdebater i Folketinget om udredningen.

På den fysiske kulturarvs område er den i enhver henseende tungest vejende anbefaling rettet imod at sikre magasiner af en sådan standard at behovet for en aktiv konserveringsindsats udsættes længst muligt. På biblioteksområdet er der således anbefalinger af magasinbyggeri i Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket. Begge byggerier er velbegrundede. Det Kongelige Bibliotek foreslog helt tilbage i 1989 disse byggerier i en magasinplan der begrundes i at store dele af bibliotekets samlinger ikke opbevares optimalt og derfor nedbrydes hurtigere end tilfældet ville være med bedre magasinforhold. Især syreholdigt papir er følsomt over for faktorer som lys, temperatursvingninger og luftforurening. Statsbiblioteket har primært et pladsbehov, og udvalget anbefaler en løsning, der indebærer at Depotbiblioteket i Ballerup integreres i samlingerne i Statsbiblioteket, hvilket vil medføre klare rationaliseringsgevinster.

På den virtuelle kulturarvs område er interessen især rettet imod forslag til indsamling af kulturarv fra Internettet. Med god grund. Alle anerkender at Internettet er en hovedvej og ofte den eneste kommunikationsvej for information af betydelig relevans ud fra et kulturarvssynspunkt. Sverige og andre lande har i flere år indsamlet materiale fra Internettet med henblik på bevaring for fremtidig brug. Der er et indlysende behov for en systematisk indsats i Danmark. Forsåvidt var Danmark tidligt ude med pligtafleveringsloven fra 1997 der pålægger aflevering af statiske elektroniske publikationer. Udvalget anbefaler klogeligt at ophæve sondringen mellem statiske og dynamiske publikationer og anbefaler at fremtidig indsamling baseres på flere metoder: tværsnitindsamlinger af alt dansk materiale på Internettet kombineret med begivenhedsorienteret indsamling og indsamling fra et antal udvalgte netsteder. I forhold til de erfaringer der er gjort internationalt, er det en fornuftig anbefaling.

Af særlig interesse for biblioteksverdenen er anbefalingerne vedrørende registrering. Det er glædeligt at udredningens hovedsynspunkt er at alt materiale fra den elektroniske kulturarv som indsamles i forbindelse med en foreslået udvidelse af pligtafleveringsloven, registreres. Det er også oplagt at udvalget anbefaler at registreringerne tilrettelægges på grundlag af en analyse af behovene og omkostningerne ved registreringerne. Endelig anbefaler udredningen at materiale fra Internettet ikke registreres på værkniveau, men at der sker en registrering af samlede grupper af materiale. I den sidste anbefaling er der et klart brud med hidtidige opfattelser i den internationale biblioteksverden.

Det er i den kommende tid registreringspolitikken fastlægges. Jeg vil derfor opfordre til en bred faglig debat om et spørgsmål der kan engagere biblioteksfolk, men måske ikke så mange andre: hvordan sikrer vi bedst en fremtidig tilgængelighed til Internetmateriale via en effektiv registrering, samtidig med at vi afvejer registreringsudgifterne i forhold til andre udgifter for bibliotekerne? Det er nu fordele og ulemper ved at opgive en registrering af elektroniske ressourcer på nationalbibliografisk niveau skal frem i lyset.

NYE UDFORDRINGER TIL BIBLIOTEKSSAMARBEJDET

Det moderne biblioteksvæsen er baseret på samarbejde og har været det siden idealet om offentlig adgang til al publiceret information slog igennem. Lånesamarbejdet er fortsat kernen i dette samarbejde, men i de senere år har der været en klar stigning i andre samarbejdsaktiviteter, f.eks. systemsamarbejde og samarbejde om etablering af adgang til elektroniske informationsressourcer. Klare eksempler er forskningsbibliotekernes samarbejde i Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek og folkebibliotekernes samarbejde om netjenester. Brugernes krav til flere elektroniske ydelser og mere indhold på de eksisterende indikerer en fortsættelse af dette samarbejde. Ser vi bort fra lånesamarbejdet, så har der – som også de to nævnte eksempler demonstrerer – overvejende været en tendens til at samarbejde inden for egen sektor.

I dette nr. af *Nyt fra Nyhavn* bringes der en række rapporter om samarbejde, herunder også BiblioteksVagten.dk som er et samarbejdsprojekt mellem både folke- og forskningsbiblioteker. Der er for mig ingen tvivl om at dette samarbejde beriger projektet til glæde for BiblioteksVagtens brugere. Og jeg er heller ikke i tvivl om at der er basis for flere tværsektorielle samarbejdsprojekter.

Biblioteksstyrelsen er i øjeblikket involveret i en række projekter der indebærer tværsektorielt samarbejde. Det drejer sig for det første om ny national kørselsordning der skal medvirke til en mere rationel distribution, herunder give mulighed for at køre til alle biblioteker. Det drejer sig for det andet om et samarbejde mellem en række centralbiblioteker, Statsbiblioteket og Biblioteksstyrelsen om at etablere e-adgang til forskellige musikkilder, herunder musikfiler. P.t. forhandles med Phonofile der er en forening af rettighedshaverne til dansk musik. Aftalen kan resultere i at al dansk musik er til rådighed til lån via biblioteket som filer, for de kommuner der ønsker at deltage. Et tredje eksempel er den kampagne for en øget indsats fra biblioteks side i arbejdet med at integrere etniske minoriteter i det danske

samfund som Statsbiblioteket, Biblioteksstyrelsen og konsulenterne vedrørende etniske minoriteter planlægger i fællesskab, og som gerne skal medvirke til at give bibliotekerne en skarpere profil i forhold til indvandrere som en port til det danske samfund.

Disse samarbejdsprojekter rummer store og nye udfordringer fordi de ikke alene introducerer nye samarbejder, men dermed også gør op med kendte og traditionelle (sam)arbejds mønstre. Ganske ofte vil prisen for at gå ind i et større samarbejdsprojekt være at udviske egen profil. Eller hvad der af nogle vil opleves endnu værre: at et nyt samarbejde overtager en opgave fra en eller flere institutioner og således 'frigør' dem.

En national kørselsordning der inkluderer alle biblioteker, har været efterspurgt længe, og Biblioteksstyrelsen har iværksat arbejdet med at etablere den, men ikke uden at der er forskningsbiblioteker der melder fra over for ordningen.

I arbejdet med at etablere et virtuelt musiktilbud i samarbejde med Phonofile er der også mange skær i farvandet, og interessenter der skal tages i ed fordi der er tale om både en ny distributionsform og ny måde at organisere tilbuddet på, hvor licensforhandlingen i princippet sker mellem rettighedshaveren og biblioteket, eller det konsortium der forhandler for det.

Biblioteksstyrelsens strategi er – over- eller undersøiske skær eller ej – at iværksætte og støtte initiativer der fremmer samarbejdet mellem de forskellige bibliotekstyper. Enten fordi der er en klar rationaliseringsgevinst, eller fordi der er en mulighed for at forbedre brugernes biblioteksmuligheder for eksempel gennem adgang til nye ydelser og medier.

Denne strategi turde være i overensstemmelse med såvel Biblioteksstyrelsens grundlæggende formål som med biblioteksbrugernes interesser – og dermed forhåbentlig også bibliotekernes.

ENDNU ET PAR SKRIDT NÆRMERE MÅLET

Biblioteksstyrelsen har en enkel vision for udvikling af bibliotekernes elektroniske ydelser: Det drejer sig om stadig bedre integration af informationsadgangen i den enkelte borgers dagligdag. Tilsvarende skal adgangen til de fysiske materialer være så enkel som mulig. Bibliotek.dk var et stort skridt mod realiseringen af denne målsætning, og den fortsatte udbygning af bibliotek.dk også med adgang til fuldtekstdokumenter er derfor vigtig. Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek er for nogle brugergrupper tæt ved at være en realisering af et fuldt virtuelt bibliotek, i hvert fald i det omfang de ressourcer der findes i DEF, tilfredsstiller det behov de har for adgang til faglig information. Men som bekendt er det stadig langt den største del af biblioteksbenyttelsen der relaterer sig til trykt materiale. Det har i årevis været et naturligt ønske både i folke- og forskningsbiblioteker at udnytte mulighederne for digitalisering af trykte tekster for at skabe en lettere adgang til dem for brugerne.

Vi er nu et skridt nærmere målet: Der forhandles en rammeaftale mellem forskningsbibliotekerne og Copydan om en aftalelicens der giver biblioteker mulighed for at digitalisere artikler og uddrag fra bøger og sende dem direkte til slutbrugeren. KL forhandler en tilsvarende aftale for de kommunale biblioteker. Muligheden har været tilstede i et stykke tid i kraft af §16 stk. 2 i *Lov om Ophavsret*, men det er først nu det ser ud til at lykkes at få den udmøntet. Paragraffen siger at "offentlige biblioteker og andre biblioteker, der helt eller delvist finansieres af det offentlige, på bestilling (må) gengive artikler fra aviser, tidsskrifter og samleværker, kortere afsnit af bøger og andre udgivne litterære værker samt illustrationer og noder, som er gengivet i tilslutning til teksten, såfremt betingelserne for aftalelicens efter § 50 er opfyldt..." § 50 siger bl.a. at: "Aftalelicens (...) kan påberåbes af brugere, der har indgået en aftale om den pågældende værksudnyttelse med en organisation, som omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i

Danmark. Aftalelicensen giver brugeren ret til at udnytte andre værker af samme art, selv om ophavsmændene til disse værker ikke repræsenteres af organisationen."

I praksis betyder det blandt andet at artikler der i dag bliver fotokopieret og sendt med post, kan digitaliseres og sendes som e-mail. For slutbrugeren er det en klar gevinst, fordi det giver en service der er på niveau med adgangen til elektroniske tidsskrifter i Danmarks Elektroniske Forskningsbibliotek.

For bibliotekerne vil der naturligvis være en arbejdsindsats med scanning, der ikke er helt lille.

Et andet skridt der gerne skulle give en bedre adgang til fastformsmaterialerne, er den ny kørselsordning der er på vej. Biblioteksstyrelsen har efter en udbudsrunde besluttet at indgå aftale med Hvidovre Vognmandsforretning om en kørselsordning til tolv knudepunkter fordelt over hele landet. Knudepunkterne er identiske med Statsbibliotekets to afdelinger samt de ti centralbiblioteker der har materialeoverbygningsforpligtelse. Ordningen betyder at der køres dagligt mellem disse knudepunkter, at de statslige biblioteker kan komme med i kørselsordningen med den effekt at bibliotekerne får en bedre og enklere distribution. Udbuddet er aftalt med de centralbiblioteker der har materialeoverbygningsansvar; herunder Gentofte Bibliotekerne med hvem det desuden er aftalt at dække kørslen til de statslige biblioteker i hovedstadsområdet. Hvis vi tager udgangspunkt i de oplysninger de store statslige biblioteker har givet Biblioteksstyrelsen om de nuværende udgifter til distribution, så er konklusionen at der er en betydelig besparelse i den nye ordning – og da den ydermere må være til fordel for brugeren, forventer vi at den helt overvejende del af de statslige biblioteker tilslutter sig ordningen der vil træde i kraft i januar 2004.

STRUKTURREFORMEN OG FOLKEBIBLIOTEKERNE

Planerne om en strukturreform går som et spøgelse gennem danske kommuner. Og både Strukturkommissionens betænkning og den politiske vilje til at gennemføre en reform gør indtryk. Regeringen synes indstillet på at gennemføre en beslutningsproces om en reform i år, og de argumenter der frem for noget skulle vælte dén plan: uvilje mod reformen på grund af frygten for tab af det lokale demokrati og lokal egenart, har ikke nogen frisk vind i sejlene. Debatten handler ikke om reform eller ej, men om hvor radikal reformen skal være, hvor store kommuner, hvor få amter eller regioner, og hvilke opgaver der skal tillægges de nye større kommuner. Det mest synlige dagsordenspunkt hedder stærkere kommuner, og det handler primært om økonomisk og fagligt bæredygtige enheder.

Alt taler således for at vi står over for en særdeles krævende fusionsøvelse. Alle erfaringer med fusioner, det være sig i private foretagender, offentlige institutioner, ja selv mellem afdelinger, viser at det er en svær proces hvor selv små kulturforskelle kan være vanskelige at overvinde. Der er vel ikke åbne sår tilbage efter kommunalreformen i 1970, men der er mange år. Til disse vanskeligheder kommer at strukturreformen ikke er et folkeligt projekt. Men skal reformen ende med at blive en succes, må det måles på det væsentligste kriterium: Bedre ydelser til borgerne – måske bliver de også billigere? Og for institutionerne – in casu bibliotekerne – vil det indebære en større faglig bæredygtighed end i dag.

Bibliotekerne har ikke været i fokus i debatten om strukturreform, men de er dog indirekte omfattet af de argumenter for strukturreform der beskæftiger sig med de kommunale institutioners faglige bæredygtighed.

Udfordringerne til bibliotekerne er mangfoldige: Et teknologisk pres mod e-biblioteker med stadig flere ressourcer og stadig mere målgrupperettede ydelser er hovedoverskriften, derudover

tættere samarbejde mellem bibliotek og andre institutioner, nytænkning af det fysiske bibliotek og stærkere forankring af det i lokalsamfundet. Heraf følger et betydeligt pres både i bredden og dybden på de faglige kompetencer i bibliotekerne som små biblioteker af indlysende grunde har vanskeligt ved at imødekomme.

På biblioteksområdet er der altså gode argumenter for større enheder, argumenter som Biblioteksstyrelsen i flere år har fremført både i forbindelse med bestemmelserne i *Lov om biblioteksvirksomhed* om tværkommunalt samarbejde og med direkte tilskud til sådanne samarbejder.

Som situationen tegner, vil jeg anbefale bibliotekerne at være offensive og visionære. Bibliotekerne kan blive ét af de områder hvor man ser gode og hurtige resultater af kommunesammenlægninger i form af bedre service (måske en udvidet bogenkommer-service?), bedre og flere aktiviteter på biblioteket, bedre hjemmesider og lokale e-services for blot at nævne nogle oplagte eksempler. Og internt i bibliotekerne må man i de nye større biblioteker kunne mønstre nogle kompetenceudviklingsplaner og -praksisser der er mere dækkende end tidligere.

En forudsætning for succes er nok at man gør sig vanskeligheder og risici rimeligt klart. De vil i de fleste tilfælde være knyttet til bekymringer hos personalet om spørgsmål som: Bliver vi trynet? Bliver vi spurgt? Vil vi fortsat have indflydelse? Tager de ikke bare rationaliseringsgevinsterne? Bliver vi stillet over for krav vi ikke magter? Bliver der lukket afdelinger?

En harmonisk sammenlægningsproces kræver grundig, bred og åben diskussion om mål og midler. Så vidt muligt skal også misteltenen tages i ed. Men perspektiverne for mere bæredygtighed er så åbenlyse at der ikke er grund til at tøve. En strukturreform vil være en løftestang for mange biblioteker.

PHONOFIL ER EN MILEPÆL

De fleste af dette blads læsere ved at Phonofile er navnet på en forening der repræsenterer rettighedshavere og producenter i den danske musikverden. Men i bibliotekskredse er Phonofile også synonymt med den service som der nu er indgået aftale om at stille til rådighed for danske bibliotekers lånere: 24/7 digital adgang til et meget stort og voksende repertoire af dansk musik der kan downloades til egen computer i et døgn eller i en uge. Uden udgift for brugeren. Phonofile-konceptet markedsføres fremover som Bibliotekernes Netmusik og præsenteres i andre artikler i dette nummer af *Nyt fra Nyhavn*, her skal jeg blot skitsere nogle perspektiver:

Det har taget næsten et år med mange møder at nå frem til en underskrevet aftale mellem Phonofile og Bibliotekskonsortiet. Det skyldes først og fremmest at vi stort set var på udyrket mark forretningsmæssigt. Der har været aftaler mellem biblioteker og udbydere af digitale musiktilbud, for eksempel i projekter som Fremtidsmusikken. Men her er der tale om at i princippet alle danske rettighedshavere går sammen om at stille deres materiale til rådighed for hele landet. I den situation har der for det første skullet findes en pris, der skulle etableres et biblioteksdistributionssystem og et udlånssystem, ligesom vilkår for udlån, sikkerhed m.v. skulle aftales. Hertil kommer at rettighedshavere ikke er slet og ret rettighedshavere, men at kunstnere og producenter ikke altid har helt overlappende interesser som det tager tid at udrede. Derfor har aftalen været længe undervejs.

På den lange vej har der været rejst en række spørgsmål, hvoraf det vigtigste er: Er det konkurrenceforvridende at staten er med til at betale for en licens, og skal staten overhovedet blande sig i denne sag? Mit svar er: Når Biblioteksstyrelsen blev involveret i Phonofile-forhandlinger, så var den umiddelbare anledning at en række centralbiblioteker opfordrede Biblioteksstyrelsen til at lade de erfaringer der var gjort i Danmarks Elek-

troniske Forskningsbibliotek komme bibliotekerne til gode i en forhandling om adgang til de danske musikressourcer. Biblioteksstyrelsen accepterede synspunktet, fordi det stod os klart at det var relevant med en samlet national aftale som de enkelte biblioteker kunne tilslutte sig eller ej efter egen bestemmelse. Om det så hellere skulle have været KL end BS der gik ind i forhandlingerne, er en mere principiel sag. I det mindste ved vi noget om licenser og forhandling af dem i styrelsen. Den viden deler vi gerne med andre. Er staten så med sit tilskud med til at forvride konkurrencen på området? Det mener jeg ikke. Staten er med til at købe en licens. En licens udstedes på rettighedshavernes betingelser – og det er at den giver brugsret til materialet på nærmere aftalte vilkår. Da rettighedshaverne er enige om vilkårene, kan man acceptere eller lade være – men der er ikke andre udbydere med et tilsvarende produkt. Derfor er der på det aftalte område ikke nogen konkurrence. Staten har givet tilskud i et forsøg på at hjælpe et musikdistributions-system frem som forhåbentlig medvirker til at formindske piratkopiering. Det er en håndsrekning til hele musikbranchen.

Nu er aftalen på plads, og bibliotekerne skal præsenteres for mulighederne og tage stilling til om de vil spille med. For mig at se er Phonofile en milepæl. Det er den første samlede danske aftale om distribution af ophavsretsbelagt materiale. Det viser at det er muligt at lave en sådan aftale. Principielt kan der også indgås aftale med andre typer rettighedshavere. Det kunne være interessant hvis en Phonofile-succes fik bogforlæggerne til at forholde sig mere positivt til digital distribution.

Forretningskonceptet hvor brugerne både kan låne og købe hvis de ønsker det, er også spændende. Forhåbentlig vil det vise sig at bibliotekernes præsentation af musik også fremmer salget af musikken. Men først og fremmest er det spændende om brugerne tager det digitale tilbud til sig, og det forudsætter jo at bibliotekerne gør det.

OFFENSIV BOGFORMIDLING

Bogen er presset. På folkebibliotekerne er det en stadig større del af det samlede udlån der udgøres af andre medier. I statistikken for 2003 hele 38%. I forskningsbibliotekerne er antallet af e-lån nu betydeligt større end antallet af fysiske lån, nemlig 62%. I den evaluering af *Lov om biblioteksvirksomhed* Biblioteksstyrelsen offentliggjorde i foråret, er et af de kritiske punkter at folkebibliotekernes bogkøb er faldet med 17% i den periode hvor loven blev implementeret, 2000-2002.

Dette fald er dybt kritisk af to grunde. Den ene er at det var en politisk forudsætning for det øgede bloktilskud til kommunerne at folkebibliotekernes bogkøb som minimum skulle bevares på det eksisterende niveau. Kommunerne har altså ikke levet op til deres forpligtelse på dette punkt, det vil vi fortsat minde dem om. Den anden grund er strengt taget værre, men den sætter den første i et alvorligt lys: Antallet af funktionelle analfabeter stiger med foruroligende hast. På ti år er tallet i Danmark fordoblet og trenden er international. Læseevnen er en fuldstændig indlysende nødvendig kulturkompetence i informations- og videnssamfundet, og fraværet af den i store dele af befolkningen fører til sociale forskelle og spændinger, globalt diagnosticeret som 'information gab' og 'the digital divide'. Tilsyneladende er forringet læseevne en negativ bivirkning af medieudviklingen.

Bibliotekerne alene kan ikke vende udviklingen, bl.a. fordi de funktionelle analfabeter må formodes at være ikke-brugere, men bibliotekerne kan gøre noget for at styrke læsningen: De kan købe flere bøger, og de kan markedsføre dem bedre. Bedre markedsføring sker enklest ved at kassere flere af de gamle og udlæste titler. Og det bør de gøre.

Et cirkulationstal på 1,3 fortæller at der står mange døde bøger på hylderne, og vi ved at de skygger for de levende – ud med dem.

I lovevalueringens analyse af folkebibliotekernes virksomhed og økonomi påvises der en sammenhæng mellem indkøb og udlån: De biblioteker der har den laveste tilvækst pr. indbygger, har også det laveste udlån pr. indbygger. Selvom der ikke er nogen automatik i dette forhold, er tendensen klar. Hvad mere er, så ses denne tendens også klart i folkebiblioteksstatistikken for 2003, hvor det årelange fald i udlånet af bøger er stagneret, og hvor det samtidig kan konstateres at for første gang siden 1999 er der en stigning i folkebibliotekernes bogkøb.

Den positive sammenhæng mellem øget bogkøb og øget udlån er netop det Biblioteksstyrelsen gerne vil demonstrere med det projekt Lån & Læs som på kulturminister Brian Mikkelsens initiativ er gjort til at nyt indsatsområde under Udviklingspuljen.

Pointen i projektet er at Biblioteksstyrelsen vil tilbyde en række kommuner der har haft fald i udlån og bogkøb, et tilskud til at øge bogkontoen. Det statslige tilskud skal krone for krone modsvares af en kommunal øgning af bogbudgettet. En forudsætning for tilskuddet er desuden at der iværksættes kampagner eller andre ekstraordinære formidlingstiltag. Biblioteksstyrelsen vil så til gengæld sætte en følgeeftersøgning i gang, så der kan samles erfaringer der forhåbentlig kan styrke bogformidlingen i Danmark. I de seneste år er der brugt mange kreative kræfter på at udvikle den elektroniske formidling – og det er godt. Men det må ikke føre til at vi nedprioriterer den traditionelle formidling, tværtimod viser bl.a. erfaringerne fra børnekampagnen Læselyst at den offensive formidling virker og får flere til at læse mere. Inspiration til en helt ny formidlingsstil, 'læserudvikling', kan jeg anbefale hentet hos Rachel van Riel fra det engelske 'Opening the book'-projekt, enten i hendes artikel i *Bogens Verden* nr. 3, 2004 eller i hendes inspirerende bog, *Finding a Good Read*. Der er ansøgningsfrist til Udviklingspuljen den 1. november 2004.

BIBLIOTEKERNE OG 'DEN DANSKE STRATEGI'

Innovationsrådet er et bredt netværk af nytænkere der er nedsat af en række ministerier, organisationer og erhvervsvirksomheder. For nylig har rådet udsendt sit bud på en dansk udviklingsstrategi som blandt andet skal sikre at globaliseringsbølgen fortsat fungerer på den måde i Danmark at der oprettes flere nye job end der flyttes job ud til østen og andre billige produktionssteder. En indlysende udfordring i globaliseringen er at den økonomiske revolution der udfolder sig verden over, skaber nye markeder, hundreder af millioner af nye mennesker får en velstand som vores. Hvad kan Danmark levere til disse markeder?

Der er også et pres i globaliseringen. Der er et pres på prisen for arbejde, men der er også et konkurrencepres på uddannelse og viden. For eksempel er Indien på vej til at uddanne 500.000 ingeniører om året. Med en sådan masse er der basis for en kolossal specialiseringsgrad som vi ikke kan matche. Forskellen på om denne udvikling opleves som en mulighed eller en trussel, beror på evnen til at tænke nyt – og selvfølgelig på den strategi man vælger. Under alle omstændigheder bliver lederskab mere afgørende end nogensinde før.

Ifølge Innovationsrådet er barrieren for vækst i Danmark et nedslidt uddannelsessystem, en svag videnopbygning, dårlige vilkår for iværksættere og mangel på gode ledere. Der skal gøres noget for at overvinde barriererne, og der skal bygges på de særlige danske kompetencer. Særligt interessant er det at Innovationsrådet i sin analyse af hvad der er Danmarks særlige kompetencer, fremhæver vores værdier og kultur. Det er en stærk ligeværds kultur, en unik samarbejdsmodel, solide kompetencer i bunden af virksomheder og organisationer. Danmark har en uovertruffen evne til social innovation der har vist sig i andelsbevægelsen, højskolebevægelsen, fagbevægelsen og velfærdsbevægelsen. Disse bevægelser har skabt enestående kulturelle rammer der udgør et afsæt for fremtidens strategi.

Innovationsmiljøer vil være afgørende i fremtidens vinderstrategi. Det man vil vinde på, er unikke styrker – og konkret peger Innovationsrådet på områder som fremtidens sundhedsindustri, boligindustri og industrien for leg og læring. Forudsætningen er desuden at der opbygges strategisk forskning, strategisk kompetenceudvikling, strategiske partnerskaber.

Bibliotekerne er ikke nævnt i den strategiske plan, men er der alligevel lige bag ved fordi de indgår i den vidensstruktur der er så væsentligt et grundlag for udviklingen. Skulle man tænke bibliotekerne eksplicit ind i den danske strategi, vil jeg pege på tre overordnede biblioteksstrategiske satsninger som jeg synes ligger lige for.

For det første må bibliotekerne, primært forskningsbibliotekerne gå ind i et tættere strategisk samarbejde med nøglespillerne på deres område og intensivere betjeningen af særligt prioriterede områder. Bibliotekerne kan medvirke til at udvikle uddannelsessystemet og styrke forskningen, herunder innovationsmiljøer.

For det andet må bibliotekerne, primært folkebibliotekerne, se sig selv som institutioner der medvirker til at styrke den kultur og de værdier der i 'Den danske strategi' karakteriseres som forudsætningen for de specifikke kompetencer.

For det tredje må bibliotekerne arbejde på at udvikle nye metoder til at skærpe sine særlige kompetencer inden for læring, integration og inspiration.

Bibliotekerne kan lære af den skarpe analyse, tage udgangspunkt i hvad der gør dem unikke og lægge en strategi med henblik på at vinde nye markedsandele hvor udviklingen æder nogle af de gamle.

TAG BOLDEN!

Det regeringsgrundlag der under titlen 'Nye mål' blev fremlagt kort efter valget, blev af statsministeren fremhævet som det mest omfattende regeringsgrundlag nogensinde. Man vil imidlertid lede forgæves efter bibliotekerne – umiddelbart. Men skønt bibliotekerne ikke er nævnt direkte, så har de alligevel en stærk placering i regeringsgrundlaget, eller rettere: Den funktion som bibliotekerne opfylder i samfundet, tillægges afgørende strategisk betydning flere steder i papiret. Kulturminister Brian Mikkelsen gav på Danmarks Biblioteksforenings årsmøde 2005 nogle eksempler:

De vigtigste punkter i den ambitiøse, samlede, flerårige strategi som regeringen vil udarbejde for at gøre Danmark til et førende vækst-, videns og iværksættersamfund, er forøgelse af indsatsen inden for forskning og udvikling. Det er desuden en plan for forøgelse af andelen af unge der tager en videregående uddannelse, stigende til 50% af alle unge i en årgang. Endelig er det forestillingen om reelt at gøre Danmark til verdens mest konkurrencedygtige samfund i løbet af ti år. Ingen af disse mål kan nås uden en intensiv informations- og vidensformidling. Papiret peger også på at de danske universiteter ikke kan klare sig på det globale marked hvis ikke kræfterne samles.

Universitetsbibliotekerne er med Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) langt i etableringen af et netværkssamarbejde der kan være rygraden i det virtuelle universitet som vi endnu har til gode, men som må være en del af et universitetstilbud i den internationale elite. Og DEFF kan sikre informationsforsyningen i et større netværksbaseret universitetssamarbejde.

Under overskriften 'Bedre udnyttelse af forskning' peges der i regeringsgrundlaget på at det skal være lettere at danne sig et overblik over ny viden der produceres ved forskningsinstitutioner. Igen har bibliotekerne en model der kan bringes i anvendelse her; vi har allerede Den Danske Forskningsdatabase i DEFF-regi der med relativt få midler kan bringes til et nyt niveau. Ligesom universitetsbibliotekerne arbejder med åbne e-arkiver for den forskning der produceres på universiteterne.

En national handlingsplan for læsning indgår også i regeringsgrundlaget. Igen kan jeg pege på den indsats bibliotekernes står for med læsekampagner, samarbejde med børnehaver og skoler, fremskaffelse af letlæsningsmateriale og meget mere. Den brede, nationale handlingsplan for læsning som regeringen vil fremlægge for at sikre at børn, unge og voksne gives "de bedste muligheder for at forbedre deres læsefærdigheder og dermed deres fremtidsudsigter i fortsat uddannelse eller på arbejdsmarkedet", kan jeg ikke i min vildeste fantasi forestille mig ikke vil bygge på de biblioteker der i forvejen arbejder med et sådant perspektiv.

Også når vi går ned i detaljerne finder vi mål der spiller op til bibliotekerne. For eksempel ønskes en lektiehjælpsordning uden for hjemmet som et tilbud til indvandrerbørn. Ordningen ønskes etableret som et resultat af et samarbejde mellem kommuner og frivillige. Fint. Mange biblioteker har allerede organiseret en sådan ordning.

Endelig tales der helt overordnet om at regeringen ikke ønsker et todelt samfund med en elite og en restgruppe som hele tiden er udsat for stor ledighedsrisiko og sociale problemer. Der skal være "sammenhængskraft i samfundet", siges det. Ja, og den skaber man blandt andet gennem aktiv indsats fra identitets-skabende kultur- og vidensinstitutioner, som f.eks. biblioteker.

Før man koger helt over i begejstring ved tanken om at bibliotekerne således alligevel har centrale roller i regeringsgrundlaget, må jeg minde om at bibliotekerne ret beset ikke er nævnt. Det er bibliotekernes produkter: information, viden, læring, oplevelse, kultur der er nødvendige elementer i strategien.

Biblioteksverdenen vil mene at de produkter er bibliotekerne selvfølgelig leverandører af. Min pointe er at regeringsgrundlaget spiller en række bolde som passer vældig godt til bibliotekerne. Men skal der komme et spil ud af det, må bibliotekerne tage bolden op.

STUDERENDE SOM BIBLIOTEKSKUNDER

Vi har vidst i mange år at der skal markedsføres offensivt hvis bibliotekernes brugere, og især dem der ikke bruger bibliotekerne, skal opdage hvad deres bibliotek faktisk formår. En helt frisk undersøgelse understreger med stor tydelighed endnu engang dette. Det drejer sig om en undersøgelse af 1.694 studerendes biblioteks- og informationsbrug, der er udført af Niels Ole Pors, Danmarks Biblioteksskole, på opdrag af Biblioteksstyrelsen.

Der er mange vigtige informationer i undersøgelsen hvoraf her kun skal gives et par smagsprøver:

93% af de studerende bruger bibliotekerne. De 7% ikke-brugere er fortrinsvis mænd på korte videregående uddannelser. 85% af de studerende bruger deres uddannelsesbibliotek, uanset om de er på en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse. 60% af de studerende bruger også folkebibliotekerne i studieøjemed. Mere end 90% har adgang til internet hjemmefra. Et meget stort antal bruger søgemaskinen Google, og der er en signifikant sammenhæng mellem hyppig brug af Google og brug af bibliotek.dk og andre – både fysiske og virtuelle – biblioteksressourcer. Men brugen af andre elektroniske informationsressourcer end Google er forholdsvis lav. Det er overraskende fordi de seneste års forskningsbiblioteksstatistikker har vist en voldsom vækst i anvendelsen af disse ressourcer. Imidlertid tyder Niels Ole Pors' analyse på at der er grupper med en særdeles intensiv udnyttelse af disse ressourcer, og andre grupper der stort ikke ved at de findes.

Sammenligner man det store flertal af studerende der har fået undervisning i biblioteksbenyttelse eller introduktion til elektroniske ressourcer, med det mindretal der ikke har modtaget en sådan undervisning, viser der sig en markant forskel som kan lede mig til en simpel anbefaling om at intensivere indsatsen for at højne informationskompetencen. Der kan også ses en klar sammenhæng mellem biblioteksbenyttelse og uddannelsesinstitutionens krav om selvstændige arbejdsformer og lærens henvisning til biblioteket.

Et andet overraskende resultat er at studerende på de mellem-lange videregående uddannelser har et meget tættere forhold til deres bibliotek end studerende på lange uddannelser. Man kan opstille hypoteser om hvorfor det forholder sig sådan, og vi kan forfølge nogle af undersøgelsesresultaterne for at få hypoteserne be- eller afkræftet. En antagelse er at jo tættere bibliotekaren er på studiemiljøet, jo mere udnyttes bibliotekets muligheder. En anden hypotese er at de studerende måske nok har hørt om elektroniske informationsressourcer, men instruktionen i hvordan de nås, har ikke været ved hånden hvor behovet har været der.

Man kan konkludere på mange forhold i undersøgelsen. En konklusion er at der er behov for massiv markedsføring af de elektroniske biblioteksressourcer – der er et meget større brugspotentiale end det vi ser i dag. Der er brug for tættere samarbejdsrelationer med undervisningsinstitutionerne, så biblioteket kommer mere i direkte kontakt med uddannelsessituationen, og der er behov for at se samarbejdet om materialeanskaffelser efter i sømmene.

Endnu et forhold er vigtigt: Det store tal af studerende der bruger folkebiblioteket som supplerende uddannelsesbibliotek, fortæller at de faktisk henter noget. Diskussionen i byer med uddannelsessøgende om hvem der skal betjene hvem, bør efter min mening forstumme. Vi har frit biblioteksvalg og de studerende er kernebrugere af både folke- og forskningsbiblioteker og i øvrigt også af bibliotek.dk, og de vil – forhåbentlig – blive ved med at bruge flere biblioteker, især hvis der er noget at komme efter og de føler sig velkomne.

Der er brug for markedsføring både i forhold til de elektroniske ressourcer, de traditionelle biblioteksmaterialer og bibliotekaren.

BIBLIOTEKSSTATISTIKKENS EFTERDØNNINGER

Der er mange gode budskaber i årets biblioteksstatistik: Der er et øget udlån i bibliotekerne. Forskningsbibliotekernes benyttelse af e-tidsskrifter stiger fortsat, folkebibliotekernes udlån steg, udlånet af bøger udviste stagnation og ikke yderligere fald, som det har været tendensen i de senere år. Og endelig viste det sig at udlånet af bøger til børn steg med 1,5%. Det kan synes af lidt, men i forhold til at der siden år 2000 hvert år har været et fald på mellem 3 og 5,5% i udlånet af børnebøger, er stigningen bemærkelsesværdig.

Biblioteksstyrelsen valgte i sin pressemeddelelse at gøre denne nyhed til det centrale budskab, og kulturminister Brian Mikkelsen udtalte sig med stor tilfredshed om stigningen. Ministeren satte den positive udvikling i forbindelse med de seneste års forstærkede indsats for at få børn til at læse, f.eks. i projektet Læse-lyst der har aflæggere over det ganske land. Man kan naturligvis ikke bevise denne sammenhæng, men man kan sandsynliggøre den. Først og fremmest fordi bibliotekerne ikke har købt flere bøger og har skrumpende samlinger af børnelitteratur.

Under alle omstændigheder stimulerer denne stigning til en fortsat indsats for at finde nye formidlingsveje.

I det samlede pressebillede fra radioavisen over de landsdækkende aviser til lokalaviser var det den gode nyhed om øget udlån af børnebøger der slog igennem. Men der var også en anden historie som faktisk skabte politisk opmærksomhed: Nyhedsmagasinet *Søndag Aften* valgte at meddele at den vigtigste konklusion på biblioteksstatistikken var 'det store biblioteksslagteri'. I 2004 blev der lukket 46 filialer.

Meddelelsen fik også et vist gennemslag i den øvrige presse og har givet anledning til bekymring for biblioteksbetjeningen i tyndt befolkede områder. Det kan der for så vidt også være

grund til. En filiallukning vil altid ramme nogen, og som regel er det børn og ældre der er mindre mobile. Men samtidig må vi konstatere at biblioteksstatistikken også viser at biblioteksbevillingerne i Danmark er ganske stabile. Det indebærer at fornyelse sker gennem omprioriteringer, og kravene til et opdateret bibliotek med en bred vifte af e-tjenester stiger hele tiden. Resultatet er ændret struktur med færre betjeningssteder – helt parallelt til hvad vi ser med banker, posthuse, dagligvareforretninger. Måske ville det være et dårligere signal hvis der ikke blev lukket filialer?

For nogle år siden gennemførte Biblioteksstyrelsen sammen med nordiske søsterorganisationer en undersøgelse der viste at der var sket filiallukninger i de nordiske lande i en størrelsesorden på 1000 over en tiårsperiode. Næsten alle var små og ganske urentable filialer, og vi ved at udviklingen er fortsat. Der vil sikkert også blive lukket filialer i 2005 og 2006. Udfordringen er at sikre at disse lukninger fører til et bedre biblioteksvæsen der er i stand til at tilbyde de berørte grupper en anden form for betjening. Der bør nok arbejdes mere med 'biblioteket-kommer' tilbud til flere grupper end tilfældet er i dag.

Der er andre signaler i statistikken som er værd at hæfte sig ved. Den markante stigning i interurbanlånet for eksempel. Den falder samme med indførelsen af den nye nationale kørselsordning. Og kan formodentlig ses som et udtryk for at bibliotekerne i stigende grad kalkulerer med de fælles ressourcer.

Endelig er der også et signal om at der bliver færre borgere der benytter bibliotekerne til andre formål end hjemlån af materialer. Den udvikling bør vi holde et vågent øje med og tage som en udfordring til at kvalificere biblioteksrummet yderligere. Det være sig med trådløs netadgang, konstante læringstilbud, attraktive udstillinger, rådgivningsservice eller arrangementer.

NY STRATEGI FOR BIBLIOTEKSUDVIKLING

Som bekendt er Biblioteksstyrelsens bevillinger blandt andet knyttet til et ansvar for biblioteksudviklingen i Danmark. Der er en række gode grunde til at spille ud med et oplæg til en ny strategi for dette område netop nu.

Vi står overfor en strukturreform der vil føre til fusion af en lang række folkebiblioteker. Vi er i gang med en række reformer på uddannelsesområdet der også indebærer fusioner og nye netværkssamarbejder. Men nok så vigtigt er det at både den generelle samfundsudvikling med en klar globaliseringsdagsorden og de seneste års it-udvikling udfordrer bibliotekerne til nytænkning.

Benyttelsen af bibliotekerne ændres. Særligt tydeligt er det på forskningsbiblioteksområdet og i børnenes biblioteksbenyttelse. Begge disse områder er trendsættende for fremtiden. Derfor er der god grund til at følge udviklingen her.

Forskningsbibliotekerne vil blive benyttet mere og mere, fordi der bliver flere studerende og forskere, og fordi det bliver stadig tydeligere hvordan informationen fungerer som forskningens og uddannelsernes råstof.

Børnenes biblioteksbenyttelse holder, målt i udlånstal, skansen i år. Det skyldes formodentlig en stærk formidlingsindsats. Børnenes biblioteksbenyttelse har nemlig været udsat for et stærkt fald i de senere år. Og der er – målt i antal besøg – tale om et fortsat fald. Bibliotekets basale materialetilbud, hvadenten det er bøger, cd'er eller internetadgang, har ikke den samme tiltrækningskraft som før. Det traditionelle bibliotekstilbud er konkurrenceudsat som aldrig tidligere. Nutidens børneværelse er forvandlet til et mindre mediecenter – og det spores i biblioteksbenyttelsen.

Forskningsbibliotekernes øgede udlån ligger til gengæld på områder hvor de stort set har monopol: Adgang til elektroniske fagtidsskrifter som bibliotekerne køber licens til i dyre domme, og som de registrerede brugere har adgang til hjemmefra.

Biblioteksstyrelsens strategioplæg bygger på en række nuancerede undersøgelser og statistikker om benyttelse og udviklings-

potentiale. De to eksempler fra forskningsbibliotekerne og børnebibliotekerne giver imidlertid essensen af udfordringen. På den ene side må bibliotekerne arbejde på at sikre en adgang til relevant og berigende information direkte i hverdagslivet, som forskningsbibliotekerne gør det for deres brugere med adgangen til de udenlandske elektroniske tidsskrifter. På den anden side må de fysiske biblioteksrum som borgerne stadig bruger mere end noget andet kulturtilbud uden for hjemmet, tilføres nye dimensioner og kvaliteter hvis brugerne skal holde fast ved bibliotekstilbuddet. De nye tilbud må berige brugerne på en anden måde end den blotte indformationsadgang. Det kan – formodentlig – især ske ved at udvikle nye læringstilbud.

Biblioteksstyrelsens udspil har tre hovedområder. Det ene handler om at bibliotekerne på tværs af de forskellige sektorer må konsolidere infrastrukturen og foretage udviklingstiltag og indholdsproduktion i et større fællesskab end hidtil. En overskrift på dette arbejde kunne hedde 'fra institution til netværkssamarbejde'. Det handler om at sikre optimal driftsafvikling og den bedste basis for at skabe indhold i netbiblioteker og fagportaler. På forskningsbiblioteksområdet er der to markante udfordringer: Den ene er at publicere forskningsresultater i institutionelle arkiver. Den anden er integration af bibliotekstilbuddet i undervisnings- og forskningsmiljøerne, hvor der må etableres en betydelig højere informationskompetence end den vi ser i dag.

I folkebibliotekerne er etablering af et ægte livslangt læringsprogram en iøjnefaldende opgave. Men det er kun som ét tilbud ud af flere der må kvalificere biblioteksrummet som et inspirations- og læringsrum. Adgang til relevant dansk digitalt indhold er en anden stor opgave som alle danske bibliotekers brugere har en interesse i.

Biblioteksstyrelsens strategioplæg ligger på vores hjemmeside og vil være til diskussion i de kommende måneder. Der vil flere steder i landet blive arrangeret møder hvor strategien kan diskuteres.

Mulighederne for at udvikle dagens praksis har aldrig været større end i dag. Vi må bruge chancen.

INTEGRATION

Denne kommentar handler om bibliotekernes bidrag til integration af etniske minoriteter i Danmark. Den aktuelle krise forårsaget af Muhammed tegningerne føjer nye dimensioner til dette arbejde, men anledningen til kommentaren er en anden.

Biblioteksstyrelsen og Statsbiblioteket afsluttede i januar et treårigt projekt der fokuserede på at udvikle nye ydelser i folkebiblioteksregi, der kan medvirke til at fremme integrationen af indvandrere i Danmark. Projektet sluttede med en konference der blev åbnet af integrationsminister Rikke Hvilshøj. Ministeren gav fuld kredit for bibliotekernes indsats på integrationsområdet – et håndslag der åbner for fortsat samarbejde.

Konferencen var samtidig startskuddet til arbejdet med en ny national strategi for bibliotekernes indsats på dette felt. I sin egenskab af indvandrerbibliotek vil Statsbiblioteket være ansvarlig for denne opgave, men Biblioteksstyrelsen er fortsat med i styregruppen og parat til at prioritere nye tiltag, hvis det viser sig muligt.

Siden den meget opmuntrende konference der refereres andet steds i dette nummer af *Nyt fra Biblioteksstyrelsen*, har den kritiske situation med Jyllands-Postens offentliggørelse af tegninger af Muhammed imidlertid udviklet sig på en måde der bør føre til et reflekteret eftersyn også af de integrationstiltag der foregår i Danmark.

Statsministerens melding fra det internationale pressemøde den 7. februar mundede ud i en appel om at bygge på 'dialog, gensidig respekt og frisind. Alle må bidrage til en løsning.' Naturligvis. Alternativer er endnu mere bål og brand – og endnu større polarisering, ikke bare internationalt, men også i det danske hverdagsliv.

I forhold til de aktiviteter der bliver drevet i bibliotekssammenhæng, er det min vurdering at udviklingen har sat yderligere fokus på ikke blot integration, men også netop på dialog som en helt nødvendig forudsætning for integration fordi vi i dialogen demonstrer respekten.

Hvor skal dialogen finde sted? kan vi spørge. Jamen den skal da finde sted i 'det tredje sted' som for eksempel kan være biblioteket der jo udmærker sig ved at have mange brugere af forskellig etnisk herkomst, et godt omdømme og – i stigende grad – tilbud af vidt forskellig art som forhåbentlig alle er baseret på respekt og frisind. Det tredje rum er et åbent, demokratisk, tolerant og frisindet sted. Og det er ikke web'en. Vi er fysisk til stede.

Da Biblioteksstyrelsen tog initiativ til at iværksætte integrationsprojektet, var formålet dobbelt.

For det første var og er der et stort behov for en integrationsindsats der fungerer på borgerens præmisser: Kom, når din livssituation er sådan at oplysning og hjælp til at agere på det danske samfunds vilkår, er relevant.

For det andet er der et generelt behov i folkebibliotekerne for at udvikle ydelser, der er mere aktive end det blot og bart at stille 'information' til rådighed.

Vi ville gerne støtte udviklingen af 'læringsydelser'. Integrationskonsulenterne har gjort deres arbejde godt. Vi har fået nogle gode modeller for aktiviteter der virker. Det er for eksempel 'hjælp til jobsøgning', lektiehjælpscaféer, 'vi læser avisen sammen', pigeclubber, pc-værksteder, mentorordninger.

Vi skal videre ad den vej fordi den er båret af dialog og respekt og har som mål at skabe en bedre situation for indvandrerer i Danmark.

Disse tilbud er eksempler på konkrete tilbud der virker. Og de er ikoner på en ny type ydelser der handler om biblioteket som aktør i 'livslang læring', en aktør, man ikke skal tænke på som leverandør af fritidsydelser, men som en stærk ressource i et demokratisk videnssamfund.

REGERINGENS GLOBALISERINGSSTRATEGI

Sidst i april udkom Globaliseringsrådets rapport med 350 konkrete initiativer, der nu skal forhandles med Folketingets partier. Forslagene indebærer med egne ord "omfattende reformer af uddannelse og forskning og markante forbedringer af rammerne for vækst og fornyelse overalt i samfundet". Retningen i rapporten er meget tydelig.

Indsatsområder

Målet med øvelsen fremgår også tydeligt af rapportens titel, *Fremgang, fornyelse og tryghed*. Det drejer sig om at fremtidssikre Danmark som videnssamfund. De 350 initiativer sammenfattes i 14 indsatsområder, hvori uddannelse, fra folkeskole over ungdomsuddannelser til universiteter, fylder mest.

Fra en bibliotekssynsvinkel kan man bemærke sig, at alle 14 indsatsområder indeholder et element af øget videntilførsel. Det betyder, at bibliotekerne har mulighed for at spille en aktiv rolle i strategiens realisering. Så meget desto klarere må dette være, som indsatsområde 14 hedder "Partnerskaber skal understøtte globaliseringsstrategien." Her hedder det i en tekstboks at "Alle – nationale som, regionale og lokale aktører – skal engagere sig i og påtage sig et medansvar for, at globaliseringsstrategien forankres i det danske samfund."

Bibliotekernes rolle

Bibliotekerne optræder ganske vist ikke direkte i strategien. Det kan blandt andet skyldes, at Globaliseringsrådet har ønsket at fastholde fokus på konkrete mål indenfor uddannelse og forskning. En konsekvens af dette forhold er, at bibliotekerne ikke tilføres nye midler, og at de ikke vil indgå i de årlige afrapporteringer, som regeringen har annonceret, den vil udsende, for at sikre at kursen i globaliseringsstrategien holdes. Så meget desto vigtigere er det, at bibliotekerne offensivt markerer sig i for-

hold til strategien. Biblioteksstyrelsens oplæg til strategi *Fra information til viden* forholder sig direkte til hovedretningen i globaliseringsstrategien, men hvert eneste bibliotek kan se sig selv som en potentiel partner og formulere udspil til initiativer, der understøtter lokale behov og som passer til de kompetencer, det enkelte bibliotek har.

Biblioteket har altid leveret indsigt og viden, der har givet en konkurrencefordel, og det vil fortsat gøre det, men for mange potentielle brugere ved det ikke. Derfor er det ikke blot bibliotekets opgave at skabe ydelser, der matcher de valgte partnere og brugeres behov, men også at skabe synlighed og bevidsthed om det.

Udfordringen

Hvis bibliotekerne skal lykkes med at bidrage til globaliseringsstrategiens succes, er den opgave, der er mest påtrængende, at afklare, hvordan vi – med læring i fokus – får det enkelte bibliotek placeret strategisk optimalt i forhold til at understøtte de aktører, der, i Globaliseringsrådets optik, er de primære. Dernæst trænger branding sig på som et problem: Hvordan brander vi biblioteket, så det fremstår entydigt og for flere, som det det er: En uundværlig partner.

Hertil kommer, at en stærk ambition for bibliotekerne i et område kunne være at adressere en bred vifte af globaliseringsstrategiens indsatsområder. Det ville kræve samarbejde og koordinering, som bibliotekerne mange gange har bevist, at de mestrer.

Gennemgå rapporten med synsvinklen: Hvad kan vi bidrage med i forhold til de enkelte problemstillinger? Vil vi? Nyttet det?

Svaret bør være JA.

BIBLIOTEKSSTYRELSEN I NYE RAMMER

Biblioteksstyrelsen (BS) er flyttet. En æra i Nyhavn er slut, men en ny begynder. Allerede sidste år tog BS de første skridt til flytningen, bl.a. ved at ændre navnet på denne publikation fra *Nyt fra Nyhavn* til *Nyt fra Biblioteksstyrelsen*. Dermed løste vi et mindre problem for værtshusholderne i kvarteret, for 'Nyt fra Nyhavn' kom altid op som første post, hvis man søgte på 'Nyhavn' på Google.

Vi flytter hverken for at løse dette problem, eller fordi vi er kede af vores domicil i Nyhavn, tværtimod var vi glade for vores gode hus, der netop kunne rumme de 60 medarbejdere, vi er i dag. Og det er flere, end da Rigsbibliotekarembetet og Bibliotekstilsynet flyttede ind i Nyhavn for 20 år siden, for tre år senere at blive samlet i Statens Bibliotekstjeneste, der i 1997 blev til Biblioteksstyrelsen.

Biblioteksstyrelsen flytter, fordi der opstod en chance for at flytte i bofællesskab med Kulturarvsstyrelsen, Kunststyrelsen og Kulturministeriets nye Administrationscenter. Disse fire parter har nu fælles reception, mødelokaler, kantine og har lagt en række administrative opgaver over i Administrationscentret. Vi forbliver selvstændige styrelser, men kunne ikke lade denne chance for en trimning af virksomheden gå fra os – og vi vil indgå i en løbende dialog for at finde nye områder, hvor der vil være fordele ved samarbejde.

Vi er flyttet sammen på adressen H.C. Andersens Boulevard 2, København V i et markant hus, der tidligere har huset Deloitte, og som vil være kendt af mange, blandt andet for de to iøjnefaldende skulpturer af Bjørn Nørgaard, der flankerede ind-

gangspartiet på bygningens hjørne. Skulpturerne er flyttet med til Deloitte's nye domicil, men huset i sig selv skal vi nok vide at markere i vores samarbejdspartneres bevidsthed. Vi får bedre receptions-, møde- og lagerfaciliteter og frem for at være fordelt over seks etager, som i Nyhavn, er Biblioteksstyrelsen nu samlet på én etage. Det håber vi vil styrke virksomhedskulturen yderligere. En lang række af den type møder, vi tidligere måtte henlægge til lokaler uden for vores hus, kan nu afholdes i eget regi.

Men perspektivet på den lange bane er endnu mere spændende. Det handler om en bredere dialog om de ideelle rammer for ikke blot bibliotekerne, men for kulturen i vidensamfundet. Det handler om gensidig inspiration og mulighed for nye samarbejdsrelationer på tværs af de forvaltningsskel, vi kender i dag.

Danmark er i øjeblikket midt i en fusionsbølge. Kommuner, uddannelses- og andre institutioner, små og store private virksomheder fusionerer. Den umiddelbare årsag er, at der kan dokumenteres besparelser ved samdrift indtil et vist niveau. Biblioteksstyrelsen indgår med flytningen ikke i en fusion. Styrelserne er stadig selvstændige. Vores flytning er ikke resultat af et påbud, men en frivillig handling, som styrelserne selv har taget initiativ til og som gennemføres inden for den eksisterende budgetramme med serviceforbedringer til følge.

Nu skal vi finde os til rette i de nye rammer, derefter skal vi arbejde med yderligere at optimere vores samarbejde – velkommen på H.C. Andersens Boulevard.

VEJEN FREM

Biblioteksledermødets temaer *fusion* og *ny profilering af biblioteket* omfatter så mange biblioteker, både folkebiblioteker, forskningsbiblioteker og uddannelsesbiblioteker, at forventningen til nye resultater kommer til at smitte af på alle. Det er et af Biblioteksstyrelsens budskaber. Vi vil alle blive målt mere nøje på innovationsevne, på partnerskaber og på den organisatoriske omstillingsevne. Det hele står og falder med, at vi faktisk kan kommunikere, hvad vi gør.

Set med mine øjne var biblioteksledermødet den 4.-5. december særdeles tilfredsstillende. For det første demonstrerede Kulturministeren en meget klar støtte til den fortsatte biblioteksudvikling, ligesom han gav en præcis udmelding om hensigten med en centralbiblioteksreform. For det andet var dialogen med lederne både i og udenfor salen bekræftende for Styrelsens strategi. For det tredje var der mange faglige 'eye-openers' på mødet – måske især fra de udefra kommende foredragsholdere.

Søren Kaare-Andersen fra BG Bank gav en meget stærk og konstant fremstilling af fusionserfaringerne i koncernen. BG Bank har fusioneret 73 gange, Søren Kaare-Andersen har dog kun været med til de fire. Et af hans vigtigste budskaber var vigtigheden af at skabe rum for forandring ved at finde de rigtige forandringsagenter og opløse de gamle, præserverende hoffer. Han talte også om 'den brændende platform', oplevelsen af, at det er helt nødvendigt at levere en indsats, hvis man skal overleve. Midlet er blandt andet konstant leder- og medarbejderuddannelse og evnen til at skabe nye jobprofiler.

En anden oplægsholder med et stærkt budskab var Jens Krogh fra Advance, som vi havde bedt overveje bibliotekernes brand. Han definerede branding som samspillet mellem produkt, kommunikation og adfærd. Den centrale pointe var, at bibliotekerne har udvist stor innovativ styrke. I arbejdet med sit oplæg

havde han til sin overraskelse fundet mange produkter, især de web-baserede, som han ikke anede eksisterede. Bibliotekernes store svaghed er deres kommunikation med omverden, sagde han. Biblioteket har ingen stemme, det er upersonligt. Bibliotekets image er kedeligt, det er overfagligt. Brugerne har ikke kendskab til ydelserne, der er en kommunikationsbarriere. Et forslag til løsning lød: Tænk som en detailhandelskæde, skærp identiteten, få en stemme. Hans kritik gik også på, at brugerne er glade, mens ikke-brugerne er ligeglade og at biblioteket har karakter af en lukket klub. Opgaven er at gøre rummet mere åbent. For ham var duften af bøger og det personlige ansigt helt centrale, stærke sider.

Biblioteksstyrelsen har besluttet at igangsætte arbejdet med markedsføring, som er et af punkterne i strategien *Fra information til viden*. Vi vil medvirke til at definere et kommunikationsunivers og til at få central og lokal kommunikation til at spille sammen. I første omgang vil vi indlede en dialog med en række biblioteksorganisationer om branding og markedsføring.

Ledermødet havde også en god dialog på temamøderne om Integrated Search, nyt koncept for biblioteksbetjening af børn, borgerservice, de nye uddannelsesbiblioteker og endelig ABM-samarbejdet. Der er en intens debat om disse emner, som er med til at skabe udvikling på bibliotekerne. Det samme gælder diskussionen om web 2.0 og bibliotek 2.0, der ikke blev behandlet som et selvstændigt emne, men som vi til gengæld overvejer at afholde en temadag om.

Tak for dialogen. Det er af afgørende betydning for Biblioteksstyrelsens arbejde at fortsætte den gode dialog med jer. Derfor er det vigtigt for os at få tilbagemeldinger på, hvad I mener, er de bedste rammer for fremtidens biblioteksledermøder – når de mange fusioner er gennemført.

BIBLIOTEK.DK – SKIDT ELLER KANEL?

bibliotek.dk og kørselsordningen er de mest roste af Biblioteksstyrelsens udviklingsinitiativer efter gennemførelsen af biblioteksloven i 2000. Men tiden går – og selvom vi fra første færd har arbejdet med løbende forbedringer, indkalder forslag til udvikling og sender en udviklingsplan i høring, må vi se i øjnene, at i disse tider, hvor udviklingen ofte går meget hurtigt, så kan det, der var smart i går, være forældet i dag.

It-udvikler Thomas Madsen-Mygdal slog på en conference tidligere på året et ordentligt slag i bolledejen. Han gennemgik lede bibliotek.dk og gav udtryk for, at vi var meget langt fra det ønskelige niveau. Vi må derfor spørge os selv, om vi er på fejl kurs eller slet og ret agterudsejlet? Det mener jeg ikke. Angrebet så bort fra en række grundlæggende vilkår, bl.a. gældende op-havsretslovgivning og det faktum, at der er grænser for, hvad vi har penge til. Vi skal lytte, både til brugernes ønsker og til konstruktiv kritik, men vi skal også sortere.

Angrebet rettede sig især imod søgegrænsefladen og det forhold, at der ikke var nær nok digitaliseret materiale – at der var for meget katalog og for lidt fuldttekstdatabase. Han gjorde også tykt nar af den organisation med årsplaner og høringer af principielt hele bibliotekssektoren, som vi praktiserer i Biblioteksstyrelsen. Det er – ifølge Madsen-Mygdal – nemlig ikke den slags statslige organisationer, der kan skabe udvikling. Det kan derimod den slags små hurtige selvstyrende udviklingsgrupper, som han selv har arbejdet i. Endelig kritiserede han – og det var seminarets emne – fraværet af web 2.0 tænkning.

Det er fint at pege på digitaliseringsproblemet, men det er ikke bibliotekernes skyld, at det ikke er løst. Det er rettighedshaverne. Og det er fint nok at pege på Google og et-felt søgning, der kan være en valgmulighed, men ikke erstatte den søgning, vi har i bibliotek.dk, som beskyldes for at være alt for kompliceret. Ikke desto mindre er der mange, der kan bruge den – selvom den forudsætter, at man kender begreberne 'forfatter' og 'titel'.

Det er tilsyneladende ikke almindeligt blandt it-folk? Det er også vigtigt at forstå, at bibliotek.dk ikke kun består af en søgegrænseflade, men også af en underliggende infrastruktur (håndtering af bestillinger, dataintegration etc.). Og det er vigtigt at gøre det klart, at der i dagens bevillinger er plads til to-tre årsværk, der arbejder med udvikling af bibliotek.dk. De 15 eller 30 udviklingsårsværk, som kritikerne efterlyser, er ikke rundt om hjørnet.

Som de tidligere år har udviklingsplanen for bibliotek.dk 2007 været igennem en høring i november 2006 med en række skriftlige høringssvar og et opfølgende møde i december med lederforeninger m.v. I referatet fra dette møde er alle forslag kommenteret og alle rejste spørgsmål besvaret. Det gælder også et længere, konstruktivt høringssvar fra fem enkeltpersoner, "Hvad er vigtigst i bibliotek.dk?", der bl.a. argumenterer for inddragelse af de sociale bibliotek 2.0 teknologier. Biblioteksstyrelsen har holdt et særskilt møde med denne gruppe, hvor også DBC var tilstede.

I forlængelse heraf vil der i 2007 blive arbejdet med, hvordan bibliotek.dk kan udvikles med inddragelse af idéerne bag web 2.0 og bibliotek 2.0. En ting er, at vi faktisk er meget langt med effektiv biblioteksservice (automatisering af fjernlånsrutiner, som er en del af den udenlandske bibliotek 2.0 diskussion), en anden ting er brugerinddragelse. Biblioteksstyrelsen vil fastholde fokus på adgang til materiale på offentlige biblioteker og supplere med brugerinput og brugerspor de steder, hvor det understøtter dette fokus.

Vi må se i øjnene, at alene organisationskompleksiteten i det danske biblioteksvæsen er af en sådan art, at vi ikke kan tilfredsstille de mest kræse norders krav til søgefaciliteter. Men på den anden side, så har vi en infrastruktur, som fungerer rigtigt mange mennesker og som vi til stadighed skal forbedre.

DE NØDVENDIGE REFORMER

I sin første version hed denne kommentar 'Den nødvendige reform' og handlede om centralbiblioteksreformen. Men i virkeligheden er centralbiblioteksreformen ikke én reform, men en hel række ændringer, som i samspil skal medvirke til at omforme det danske bibliotekslandskab.

For det første skal vi udføre de samme, traditionelle opgaver i nogenlunde samme omfang som hidtil for stadig færre penge. Det vil i cb-sammenhæng blandt andet sige sikringen af alles adgang til bøger og andre biblioteksmaterialer, der ikke typisk købes til alle biblioteker. Samtidig med at vi skal have råd til det nye. Denne reform er altså en rationaliseringsproces, der skal skabe rum til de øvrige opgaver. Heldigvis kan dansk biblioteksvæsen – takket være en for kultursektoren virkelig god statistik – dokumentere en evne til at generere rationaliseringsgevinster. Den vej må vi til stadighed følge. Vi kan med den nationale kørselsordning se, at den klassiske overbygningsopgave: At udlåne bøger og andre biblioteksmaterialer tværs over kommunegrænserne, fordi ingen kan købe alt, kan løses af færre biblioteker. Jeg tror ikke, nogen vil betvivle denne påstand. Men nogen vil nok finde andre argumenter.

For det andet må vi dagligt konfrontere os selv med mulighederne for fortsat udvikling af de web-baserede ydelser: Selv om de traditionelle brugere ser ud til stadig at fylde meget i bibliotekerne, er der næppe fagfolk, der er i tvivl om, at et bibliotek, der ikke har opdaterede web-services, godt kan starte nedtællingen til lukningen. Og selvom et bibliotek af de fleste stadig betragtes som en bygning med bøger, viser benyttelsestallene alligevel, at vi må udvikle disse services. Kravene er så tårnhøje, at jeg tror alle fagfolk anerkender nødvendigheden af at udvikle services på et nationalt niveau, hvis der skal være tale om services, der matcher de bedste web-sites. Derfor er 'overbygnin-

gen', som vi kalder den statslige forpligtelse, blevet udvidet med en række opgaver, som ikke var der for ti år siden.

For det tredje er der brug for at intensivere udviklingen af det danske bibliotekslandskab.

Et af de formål, Finansloven anfører for Biblioteksstyrelsen, er "at støtte og inspirere til forsøg, udvikling og omstilling". Det har vi gjort med Udviklingspuljen i mange år – og det skal vi fortsætte med. Men der er også brug for at udvikle på et overbygningsniveau. Der er brug for både lokal og national innovation, idet vi må antage at den udviklingstakt, vi har set i de seneste ti år, ikke vil tage af i de kommende år. Tværtimod vil vi formodentlig se et endnu stærkere gennemslag af nye funktioner på nettet end hidtil, ligesom de udfordringer af både faglig, kulturel og social karakter vi ser i dag næppe vil blive mindre.

Den store udfordring for bibliotekerne er at skabe et innovativt samspil mellem det lokale og det nationale niveau i det stadige udviklingsarbejde. Med reformen stræber vi efter at skabe et økonomisk råderum, som får flere biblioteker i spil med fælles opgaver.

Det er derfor afgørende for biblioteksudviklingen, at det lykkes at gennemføre centralbiblioteksreformerne, der tager højde for disse udfordringer.

I skrivende stund kommer høringssvarene til Biblioteksstyrelsen i en lind strøm. Tendensen er klart, at de støtter intentionerne i Biblioteksstyrelsens reformforslag. Men der er også undertoner her og der, der tager forbehold for udmøntningen. Men man kan ikke gennemføre denne reform uden, at der er nogle biblioteker, der ophører med at være centralbiblioteker. Det er ikke det samme som at ophøre med at være en central spiller, men med andre opgaver til fælles bedste.

BIBLIOTEKET PÅ DAGSORDENEN

I sommerens løb har der været en del pressemæssig fokus på folkebibliotekerne, og især filiallukninger.

Politiken satte filiallukninger på forsiden og fulgte op med debat og en leder. *Politiken* ser ganske rigtigt filiallukninger som et led i den centralisering, der har fundet sted gennem flere årtier i Danmark, og selvfølgelig også størstedelen af den øvrige verden. Og for bibliotekerne gælder det forhold "at med computeren og internettet har alle fået adgang til verdens største og forunderligste bibliotek" – uden at dette erstatter behovet for fysiske biblioteker. Derfor bør diskussionen om filiallukninger bare være et skridt på vejen i planlægningen af fremtidens bibliotek. Sommeren bragte også en interessant analyse, idet e-magasinet *Søndag aften* på grundlag af Biblioteksstyrelsens statistik kunne påvise, at der er stigning i biblioteksbenyttelsen i de kommuner, hvor der er foretaget bibliotekslukninger, mens der er en faldende tendens i de kommuner, hvor der ikke er foretaget filiallukninger. Forholdet giver kun mening, hvis vi ser filiallukninger som en indikator på en offensiv bibliotekspolitik. Forstået på den måde, at filiallukninger er en del af prioriteringer og satsninger i en nyudvikling. Det er de desværre ikke altid.

På den netop afholdte IFLA-konference var det traditionelle biblioteks krise et tilbagevendende tema. Sammenfattende kan man sige, at der generelt foreslås en række løsninger, der er meget tætte også på den danske biblioteksstrategi. Bibliotekerne må redefinere deres roller, udvikle nye ydelser, udvide åbningstiden, forbedre bygninger og forny indretning samt intensivere markedsføringen. De interessante spørgsmål er: Hvordan? Hvilke nye ydelser? Og hvilke kompetencer kræver de? Også her er der et mantra: Nye ydelser skabes ved 'brugerdreven innovation', det vil sige, at ydelserne tager udgangspunkt i brugernes konkrete behov.

IFLA-konferencen præsenterede interessante konkrete tiltag på udviklingsområder, hvor det handler om både udnyttelse af viden og nye former for adgang til viden. Et bibliotek i et landområde i Kina hjælper for eksempel de lokale bønder med nye

gødningsprogrammer, i Bangladesh's deltaer giver sejlede biblioteker computeradgang ved hjælp af solcelleenergi. Samme teknologi kan i områder uden elektrisk lys bruges til at indrette oplyste lektielæsningsstelte, hvor børn og unge kan læse lektier om aftenen. Det er interessant og bemærkelsesværdigt, at der på den session, hvor disse tiltag blev præsenteret, også var en præsentation af Århus Kommunes 'community center' i Gellerup. Rolf Hapel præsenterede denne model som en model for fremtidens bibliotek. Opskriften er i princippet den samme: Biblioteket skal involvere sig i dagliglivets problemer og i udvikling af samfundet lokalt.

I alle eksemplerne løser bibliotekerne stadig de traditionelle opgaver, men får ny vitalitet og betydning ved at introducere nye ydelser, der gør en forskel for borgerne og er med til at sætte dagsordenen.

Meget apropos har den nye præsident for IFLA (2007-2009), Claudia Lux, der er stadsbibliotekar i Berlin, formuleret et overordnet mål for sin toårige præsidentperiode: Libraries on the agenda. Hendes begrundelse er, at bibliotekerne i alt for høj grad ikke er på dagsordenen, hverken hos politikerne eller borgerne, og at biblioteket ikke indtænkes i forbindelse med byplanlægning, integrationsindsatser, sundhed etc. Det er endvidere hendes bud, at hvis bibliotekerne skal på dagsordenen, må vi biblioteksfolk skabe de billeder af det ny bibliotek, der kan gøre en forskel.

Vender vi tilbage til den danske filialdiskussion, er det gode, at bibliotekerne synes at være på vej til at komme på dagsordenen. Men der er mindst to faldgruber. Den ene er blot at se filiallukninger som et angreb på biblioteksvæsenet, den anden er den modsatte: At tro at filiallukninger i sig selv er en løsning. Hvad det drejer sig om er at have en udviklingsplan for biblioteket, der er så konkret, at både biblioteket selv, politikerne og borgerne kan se 'det ny bibliotek' som et helt nødvendigt sted også i vidensamfundet.

Og så er det helt afgørende, at bibliotekspersonalet kan optræde overbevisende som ambassadører for dette 'ny bibliotek'.

BIBLIOTEK OG ARBEJDSGLÆDE

Historier om manglen på arbejdskraft og de negative konsekvenser, den har, er dagligt inventar i pressens nyhedsformidling. Kombinationen af højkonjunktur og små årgange i den yngre generation – sammenlignet med de svulmende efterkrigsårgange, der er begyndt at trække sig ud af arbejdsmarkedet – skaber et problem, som længe har været forudset og diskuteret, men som der ikke er gjort noget radikalt ved.

Konsekvensen lades den sagesløse avislæser ikke i tvivl om: Det kan vise sig umuligt at opretholde produktionen på det nuværende niveau, der er en forudsætning for vores velfærdssamfund.

Ud over at importere arbejdskraft er der især to andre måder at bekæmpe problemet på: Den ene er at få de – trods alt talrige – arbejdsløse i sving, den anden er, at fastholde den ældre arbejdskraft længere end den selv og dens omverden egentlig havde tænkt sig. I bestræbelserne på at realisere begge dele anvendes både pisk og gulerod. Pisken består især i sanktioner mod de uvillige og i forhøjelse af pensionsalderen til folkepension. Guleroden er der hidtil mest blevet talt om, den er primært af økonomisk art: 100.000 kr. skattefrit, hvis man forbliver i arbejde i sit 64. år, og generelt lavere skat på arbejde er nogle af midlerne. De må tænkes behandlet i den skattekommission, der er et centralt punkt i regeringens nye regeringsgrundlag.

Der arbejdes også allerede med andre redskaber, f.eks. delepen-sion. Etablering af et fleksibelt arbejdsmarked, der tiltrækker flere, er et andet centralt mål i regeringsgrundlaget.

Man må spørge, hvorfor det er så svært at motivere de uvillige og fastholde de i hvert fald engang villige. De økonomiske faktorer spiller helt sikkert en rolle, men al erfaring fra det mangfoldige arbejdsliv siger, at det i høj grad også er den u håndgribelige, men alligevel ret kontante størrelse 'arbejdsglæde', vi skal have fat i. Den ultimative test på arbejdslyst er naturligvis, at man kan svare ja til spørgsmålet: Ville du også gøre det, selv om du ikke fik løn for det? Det er kun de mest privilegerede, der kan svare bekræftende på det spørgsmål. Men mindre kan vel også gøre det – f.eks. at man oplever tilfredsstillelse ved at levere et brugbart og meningsfuldt stykke arbejde og blive honoreret for det.

I en årrække har vi haft en diskussion om, hvor meget hold, der er i påstanden om, at den ældre arbejdskraft er det grå guld. Der er en klar modsætning mellem det officielle Danmarks fremhævelse af det grå gulds betydning og så realiteterne, hvor den ældre arbejdskraft både har problemer med mobilitet og ofte med at fastholde jobbet, hvis arbejdspladsen kommer under pres. Det lader til, at der er mere nationaløkonomisk ønskedrøm i snakken om det grå guld, end der er daglig realitet.

Det kræver imidlertid ikke økonomisk embedseksamen at forstå det samfundsmæssigt ønskværdige i at styrke den arbejdsglæde, der er en vigtig del af drivkraften.

Arbejdsglæde kan man føle, når man kan løse sine opgaver, oplever, at de er meningsfulde, og at man i øvrigt indgår i et konstruktivt samspil med kolleger og samarbejdspartnere – herunder naturligvis især kunder og andre aftagere af ens ydelser.

Det er en kendsgerning, at flertallet af ældre, der trækker sig tidligere tilbage end beregnet, ikke gør det på grund af fysisk nedslidning. En hyppig begrundelse er derimod, at det kan knibe med at følge med i en udvikling, hvor stadig innovation er en af de drivende kræfter. Da det er en del af hele den biblioteksstrategiske tænkning, at bibliotekerne skal understøtte videns- og globaliseringsstrategien – bl.a. med støtte til livslang læring, forekommer det også lige for at tænke 'bidrag til fremme af arbejdsglæden' ind i biblioteksopgaverne. Kompetencegivende og løbende faglig efteruddannelse ligger naturligvis i et andet regi end biblioteket, men hjælp til selvhjælp og inspiration – også i arbejdsmæssig sammenhæng – er en biblioteksopgave. Rigtigt grebet an, kan det være en spændende formidlingsopgave. Lad os se nogle bud!

Og så kan vi jo passende vende blikket indad med hensyn til denne problematik. Som det blev påpeget på det seneste biblioteksledermøde, har vi både en rekrutterings- og en kompetenceudviklingsopgave i bibliotekerne. Vi skal etablere og markedsføre et nyt bibliotekskoncept, der kræver mere kommunikation og mere direkte samspil med brugerne, og vi skal motivere medarbejdere med høj anciennitet til at gå nye veje. Det kræver, at vi kan gøre opgaven spændende og organisere den, så den kan lykkes i et godt samspil mellem ledere, medarbejdere og brugere. Det sker kun, hvis vi kan mobilisere arbejdsglæden.

BIBLIOTEK OG MEDIER

Den 1. februar fusionerede Mediesekretariatet og Biblioteksstyrelsen. Det sker som led i Kulturministeriets bestræbelse på at konsolidere mindre administrative institutioner

Mediesekretariatet varetager en central opgave med at servicere Radio- og tv-nævnet, der bl.a. tildeler programtilladelser til lokal tv- og radiosendere. Der er faktisk givet mere end seks hundrede tilladelser. Mediesekretariatet beskæftiger tolv årsværk, og da det i øvrigt arbejder med myndigheds- og tilskudsopgaver, tæt beslægtede med Biblioteksstyrelsens, ligger det lige for at tænke i administrative rationaliseringer og fusionere.

Sidst på foråret flytter Mediesekretariatets medarbejdere derfor ind på Biblioteksstyrelsens adresse på H.C. Andersens Boulevard. Fusionen har imidlertid også en faglig begrundelse. I Kulturministeriets pressemeddelelse om sammenlægningen er det formuleret således: “[...] Sammenlægningen er også fagligt begrundet i, at de forskellige medier – radio, tv, internet, den trykte presse, nye medier mv. – kommer til at hænge mere og mere sammen i disse år.”

Styrelsen har fået navnet *Styrelsen for Bibliotek og Medier*, i daglig tale blot ‘Bibliotek og Medier’. Fusionen er udramatisk, fornuftig og perspektivrig. Men det er skæbnens ironi, at denne fagligt begrundede fusion finder sted samtidig med en offentlig debat, hvor en række forfattere og forlæggere har markeret sig i stærk opposition til en nyorganisering af Københavns Hovedbibliotek. De advokerer for en fastholdelse af et bibliotek, der er ensidigt fokuseret på bogen. Jeg har ved flere lejligheder medgivet, at bogen stadig er det vigtigste kulturbærende medie i folkebibliotekssammenhæng. Udlån af bøger er den største enkeltaktivitet og bogindkøbet den største post på materialebudgettet. Bøgerne fylder også mest i selv de biblioteker, der for længst har gennemført nogle af de ændringer, som Københavns hovedbibliotek annoncerede, og som tændte luntene.

I forsknings- og fagbibliotekssammenhæng er der for længst sket et skred over mod de digitale medier. Vi er nu tæt på, at tre ud af fire lån er digitale i forskningsbibliotekerne. Vi ved desuden, at børn og unge er født ind i og bruger et andet medielandskab end Gutenbergs. Vi ser, at regeringens globaliseringsreform, der sigter mod at styrke uddannelse, forskning og konkurrenceevne, fortsat har stærkt fokus i det nye regerings-

grundlag, bl.a. også med et mål om at rammerne for efter- og videreuddannelse skal styrkes. Uddannelse, læring og forskning er i dag uadskillelige fra digitale læringsplatforme. Den almene brede informationsforsyning er også vanskelig at isolere fra en digital teknologi. Så hvis vi skal tage udgangspunkt i formålsparagraffen i *Lov om biblioteksvirksomhed*: at biblioteket skal fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet, så er tanken om rene bogbiblioteker absurd.

Blandt de fantasifulde forslag fra bogfløjen er forslaget om at afskaffe centralbibliotekerne, så de enkelte biblioteker selv skal købe alt ind. I sin konsekvens ville det betyde, at der skulle bygges et statsbibliotek i hver by. Forslaget kan ikke tages seriøst i et land, hvor det samlede biblioteksvæsen netop er karakteriseret ved hurtigt og gratis for brugeren at kunne levere enhver titel, der er udgivet. Hvert eneste folkebibliotek i dette land har en aktiv litteraturformidling, naturligvis, for det er en kerneopgave. Men der er andre opgaver, der også skal løses. Og det forbløffende er, at bibliotekernes insisteren på dette, fører til grove insinuationer fra nogle forfattere.

Når man spørger brugerne – og det skete senest lige før folketingsvalget i november – så er de suverænt tilfredse med bibliotekerne.

Hvis folkebibliotekerne fortsat har bøgerne som største aktivitet, hvis en hvilken som helst titel hurtigt kan skaffes, hvis der er forfatteraftener og anden offensiv litteraturformidling, hvad er så problemet? Jeg tror forfatterens problem er *bekymring*. Det er angsten for en underminering af det danske bibliotekssystem, som både filiallukninger, fald i udlånstal og faldende budgetter kan indikere. Det er bekymring for den danske bog, som er afhængig af bibliotekernes indkøb, og det er bekymring for, at indholdet i det mest benyttede danske kulturtilbud udvides.

Den bekymring skal vi tage alvorligt. Vi skal selvfølgelig sikre bogens fortsatte tilgængelighed, men det skal være i tidssvarende rammer. Både i form af et indbydende byrum og som en del af et bredt aktivitets-, medie- og kulturtilbud.

DEN VIRKELIGE BIBLIOTEKSDEBAT

Biblioteksdebattens præmisser er ikke enten-eller,
men både-og

Der har nu i månedsvis kørt en debat om folkebiblioteker i offentligheden, hvor et dominerende tema har været bogen kontra de øvrige medier. Hvor interessant den debat end måtte være, er der en anden, men i offentligheden mere fraværende, debat, som er den virkelige biblioteksdebat. Den handler om tilpasningen af biblioteket til dagens videnssamfund. For det meste går diskussionen under overskriften 'fremtidens bibliotek', men den handler om hvad vi nu og her må gøre for at sikre at biblioteket udfylder sin samfundsmæssige rolle optimalt.

I et meget spændende interview i dette nummer af *Nyt fra Bibliotek og Medier* siger Kirsten Drotner, at den debat, der har været ført i offentligheden om bogen versus andre medier, er tilbagekuende, mens den debat om visionsudvikling, der føres i bibliotekerne, er fremadskuende. Essensen i folkebibliotekernes grundproblematik er, at de altid har været et tilbud om at gøre alle i befolkningen i stand til at tage del i samfundet. I videnssamfundet er de krav, der stilles til at være en kompetent borger, større end nogensinde, og de er hele tiden i udvikling. Derfor er de tilbud, biblioteket giver om stadig udvikling og inspiration, afgørende for den samfundsmæssige agenda.

Den virkelige biblioteksdebat handler om at sikre, at bibliotekernes tilbud fortsat er relevante i en digital verden. Og lokalt handler det om at støtte kommunernes kamp for at tiltrække gode borgere. Hvem vil bo i en by, der ikke har et up-to-date bibliotek? Den virkelige biblioteksdebat handler om udvikling af nye digitale tjenester og om strategier for at integrere disse tjenester i borgernes dagligdag. Det handler om bibliotekerne som kernepartner i borger.dk, om partnerskaber med skoler og daginstitutioner, klubber og foreninger.

Det handler også om, hvordan bibliotekerne kan sikre en informationskvalitet, som Google ikke kan give.

Og så er der kulturformidlingen, der også fremover vil være en helt central faktor i opbygningen af en fælles forståelse af vores

videnssamfund, og som er en uudtømmelig kilde til inspiration i dagligdagen. Uden kulturformidling smuldrer identitetsdannelsen, der er en stadig pågående proces. Så den virkelige biblioteksdebat handler om, hvordan vi understøtter videnssamfundets levende dannelsesideal. Og hvordan vi gør kulturformidling til kulturkommunikation.

I praksis handler det også om, hvordan vi skaber et godt samspil mellem digitale tjenester og biblioteket som 'byens hus' med læsekredse, læringstilbud, kreative værksteder, kulturprogrammer og debataftener.

Den virkelige biblioteksdebat handler om, hvordan vi får skabt en omfattende samfundsdebat, hvor mange public service platforme spiller sammen og understøtter hinanden: i de trykte medier, i radio og tv, i kultur- og vidensinstitutioner. En debat der både finder sted på hjemmesider og i 'live performance', og som spejles i alle medier.

I den sammenhæng reduceres spørgsmålet om forholdet mellem forskellige medier til en fodnote; det er indholdet og kommunikationen af det, der er i centrum. Alle medier er tilgængelige, det er borgerens og situationens valg, hvad der er aktuelt.

Og bogen? Den vil fortsat være det daglige brød i dette medielandskab, ligesom tilfældet er med det trykte ord i dagbladene. Men ligesom dagbladene for længe siden er ophørt med at have monopol på nyhedsformidlingen, er bøgernes univers også udsat for stærk konkurrence.

Den virkelige biblioteksdebat handler om, hvordan medierne spiller sammen og supplerer hinanden, og hvordan bøgerne kan formidles bedre i det nye medielandskab – præcis som de klassiske dagblade lader digital og trykt formidling spille sammen. Endnu engang: Det er ikke enten-eller, men både-og. Bogen skal overleve i det virkelige liv – ikke i et reservat.

DET STORE BIBLIOTEK – OG DE SMÅ

Det store metropolbibliotek skal spille sammen med et netværk af mindre biblioteker

Den årlige verdenskonference for biblioteker fandt i år sted i Québec i Canada. Konferencen er en enestående lejlighed til at tage temperaturen på nogle af de udviklingstendenser, der viser sig på verdensplan. Det er også et godt sted at spejle de initiativer, vi selv arbejder med, for at se hvor vi står i forhold til en international udvikling.

I år gik jeg efter tre temaer: børn og læsning, digitale biblioteker og biblioteksrummet. Især det sidste tema var der mange andre, der gik efter; der blev talt om 'biblioteksrummets renæssance' efter nogle år med meget stærkt fokus på udvikling af digitale tilbud. Digitale ydelser er stadig en hovedtrend, hvilket blandt andet ses af det store udbud af udstillere, der understøtter digitalisering. Men digitaliseringen går hånd i hånd med en udvikling med stor vægt på særlige biblioteksindsatser for eksempel for at styrke børns læsevne – ikke med projekter, men med permanente tiltag. Og med en forståelse for at biblioteksrummet må omorganiseres i en ny medievirkelighed. Dermed bekræftes helt grundlæggende den udviklingsstrategi med overskriften 'det hybride bibliotek', som vi har forfulgt i Danmark i mere end 10 år.

Konferencens overordnede tema var 'biblioteker uden grænser' – der både spiller på den digitale overskridelse af det fysiske biblioteksrum og på overskridelsen af organisatoriske, nationale og kulturelle barrierer.

Den fransktalende værtsregion, Québec, demonstrerede temaet fuldstændigt overrumplende i praksis med sit 'La Grande Bibliothèque'. Det nybyggede og forrige år åbnede bibliotek sætter ganske enkelt en ny standard. Biblioteket fungerer som nationalbibliotek for den fransktalende del af Canada. Det er blevet lagt sammen med det nationale arkiv, og det er integreret med folkebibliotekerne – og umiddelbart fremtræder biblioteket som et stort folkebibliotek på 33.000 m² med store børne- og ungeafdelinger og med et udvalg af medier, udstillinger, arrangementer og læringstilbud, der er virkeliggørelsen af en vild vision. Bibliotekets nyhedsafdeling har åbent til midnat syv dage om ugen – hele biblioteket til kl. 22 på hverdage og kl. 17 i weekenden. Der er 2.000 siddepladser fordelt på arbejdspladser, lænestole, mødelokaler – og der er 420 pc'ere til publikum. Resultat? I gennemsnit på et år: 8.500 besøgende hver eneste dag.

Den mangfoldighed af tilbud fra individuel fordybelse til aktivt fællesskab – der er en daglig realitet, fik borgerne til at stemme med fødderne fra den første dag efter åbningen. Biblioteket, der ligger i Montréal, har et befolkningsunderlag, der er dobbelt så stort som København. Men byen har udover 'La Grande Bibliothèque' også 99 folkebiblioteker. Pointen er, at der både er et altomfattende metropolbibliotek og et tæt net af mindre biblioteker.

Det er interessant, at bibliotekskonceptet, hvor der lægges vægt på den samlede viden- og kulturformidlende opgave og ikke på forskellen mellem folk og forskning, er en klar succeshistorie. Et af verdens suverænt bedste og mest besøgte biblioteker, det legendariske New York Public Library på 42. Street har netop denne bredde og har haft det i mere end hundrede år. Det berømte Beaubourg, biblioteket i Centre Pompidou i Paris, der for 30 år siden fik sat mediebiblioteket på bibliotekernes verdensdagsorden, er også i praksis en blanding af et forsknings- og folkebibliotek, og det samme gælder bibliotekssystemet i Singapore.

Hvad er perspektivet for Danmark? Her og nu kan vi jo ikke lige sammenlægge statslige og kommunale bibliotekssystemer, men det er værd at tænke i tættere samarbejde. Derimod gav oplevelsen næring til at bekræfte bestræbelsen på at skabe 'det ny bibliotek' med en ny standard for åbningstider, service og muligheder – grænseløse – i enhver dansk by. Men denne vision skal kobles med visionen om at fastholde dét, der har været dansk biblioteksvæsens mærkesag i mere end hundrede år: Der skal også være et fysisk bibliotekstilbud i rimelig nærhed af hver eneste borger. Det er i praksis – med det store antal filiallukninger vi er vidne til – en vanskeligere vision at fastholde og forny. De 99 filialer i Montréal kan vi ikke matche.

På kulturministerens initiativ er udfordringen imidlertid nu sat på som indsatsområde under Udviklingspuljen. Vi har en række bud på den ny filial: det integrerede folke- og skolebibliotek, den åbne med ubetjente filialer efter Gjærn-modellen, den fleksible bogbus som i Brønderslev, udvidet 'biblioteket kommer' og afhentning til biblioteket er gode bud. Vi må arbejde videre i det spor.

RAPPORTENS FARVE

I begyndelsen af november offentliggjorde Kulturministeriet rapporten *Folkebibliotekerne efter kommunalreformen*, som Biblioteksstyrelsen fik i opdrag at udarbejde efter et samråd mellem kulturministeren og Folketingets Kulturudvalg i slutningen af 2007. Anledningen til samrådet var de mange lukninger af folkebiblioteksfilialer i Kommunalreformens første år, 131 for at være helt nøjagtig. Lukningerne vakte politisk bekymring. Der taltes i dystre vendinger om biblioteksstrukturer og krise.

Rapporten er baseret på biblioteksstatistikken for 2007 og på en spørgeskemaundersøgelse, som omfatter alle danske folkebiblioteker. Rapporten forelå i udkast først på sommeren, men andre presserende sager og senere et ministerskifte medvirkede til at rapporten først blev publiceret hen på efteråret. Knap var der trykket på send knappen, før de første reaktioner blev udsendt i form af pressemeddelelser. Analysen blev af Bibliotekarforbundet og Danmarks Biblioteksforening blandt andet beskyldt for at være rosenrød, for ikke at inddrage budgettal for 2008 og 2009 og ikke pege på de efter organisationernes opfattelse væsentligt forringede vilkår folkebibliotekerne arbejder under.

Det er let at forholde sig til anklagerne om ikke at inddrage budgettal for 2008 og 2009. Det var simpelthen ikke opgaven. Opgaven var at belyse folkebibliotekernes udvikling efter Kommunalreformens første år. Vi fremlægger tal fra vort spørgeskema, de regnskabstal vi har fra biblioteksstatistikken og KL. Der er en divergens imellem de tal Danmarks Biblioteksforening har for regnskabstallene for 2007 og de tal KL har. Divergensen bunder i et spørgsmål om i hvilket omfang, der har fundet omkonteringer sted i 2007. Det er en debat vi ikke går ind i, for den forekommer perifer i forhold til den hovedopgave, vi har holdt os for øje, nemlig at vurdere folkebibliotekernes udvikling i forhold til Kommunalreformens ambition om at skabe bæredygtige institutioner.

Vi har bestræbt os på at præsentere de tal vi har, så nøjagtigt og objektivt som muligt. Da en journalist fra *Bibliotekspressen* i et spørgsmål antydede, at der var tale om uvederhæftige tal reagerede jeg straks. Hvis der er nogen, der mener, at tallene og oplysningerne er forkerte, må de træde frem. Indtil det sker, må jeg afvise enhver kritik af tallene. Rapporten indeholder imidlertid også styrelsens *vurdering*. Den er baseret på en *fortolkning* af tallene og en vurdering af udviklingen i kommunerne. Denne vurdering er selvfølgelig til diskussion. Styrelsens vurdering er – naturligvis – styrelsens, og dermed statslig og overordnet. Vi vurderer blandt andet udviklingen i forhold til vor strategi for biblioteksudvikling *Fra information til viden* og udviklingen af 'Det ny bibliotek'. Rapportens hovedkonklusion lyder: "I ly-

set af udviklingen af det ny bibliotek, er en række af filialnedlæggelserne en naturlig tilpasning af biblioteksbetjeningen, der både afspejler brugernes behov og de nye muligheder for materialeforsyning. De er samtidig udtryk for behovet for en prioritering for at kunne levere et mere tidssvarende og værdiskabende bibliotekstilbud."

Vurderingen er baseret på en række forhold. For det første er udlånet af bøger, der som bekendt har været jævnt faldende over en lang årrække, kun faldet 0,4 % i 2007 – til trods for nedlæggelsen af de 131 filialer. Det tyder på at strukturtilpasningen var på sin plads. For det andet viser en af de 'case-stories' rapporten indeholder om den selvbetjente filial i Gjern, at der er en ganske jævn benyttelse af filialen fra morgen til aften. Man kan konkludere at en lille filial med få timers åbningstid ikke ville kunne dække dette brugermønster. For det tredje vurderer de fleste bibliotekschefer, at filiallukningerne er rationelle strukturtilpasninger.

Naturligvis er der undtagelser. Og naturligvis kan en filiallukning være en forringelse af service for de brugere den har. Og naturligvis kan der forekomme nedlæggelser, der er rene sparehandlinger. Den ideelle situation er en filialnedlæggelse, der fører til en udnyttelse af de frigjorte midler, der er til gavn for flere end filialens brugere. En helt central pointe er det også, at udlånstallet falder i de kommuner, der ikke har foretaget ændringer i biblioteksstrukturen, mens det stiger i de kommuner der har foretaget tilpasninger. Til dette billede af udviklingen i de traditionelle ydelser føjer sig så væksten i virtuelle ydelser og i lærings- og kulturaktiviteter. Listen over 62 byggeprojekter – gennemførte eller under planlægning – tyder også på en høj politisk prioritet. Flere bibliotekschefer har givet udtryk for at de filialer de har lukket, burde have været lukket ved forrige kommunalreform for 38 år siden.

Det er ærgerligt, hvis biblioteksbevillingerne falder, men gør de det, er det primært et resultat af kommunernes pressede budgetsituation og ikke et udtryk for politisk nedprioritering af bibliotekerne.

Det ville være en fatal fejl at vurdere filiallukningerne isoleret, og det ville give et uvederhæftigt billede at beskrive det danske bibliotekssystem som kriseram, fordi bibliotekerne bidrager til at løse budgetproblemerne i den ny kommunestruktur. Hertil kommer at der er kommunalt selvstyre på biblioteksområdet. Budgetpolitiet kan ikke skride ind ved et par procents udsving i budgetterne. Og selvom vi var budgetpoliti skulle vi ikke skride ind, for udviklingen af det danske bibliotekssystem går den rigtige vej. Hurtigt og dygtigt tilpasser bibliotekerne sig en ny virkelighed. Det er ikke rosenrødt, men sort på hvidt.

NYE PARTNERSKABER – NYE MULIGHEDER

Partnerskab og brugerinvolvering – to veje til positionering af biblioteket i innovative public-service sammenhænge

Et af de krav, der opregnes i kommissoriet til *Udvalget om Folkebibliotekerne i Vidensamfundet* er, at der skal redegøres for mulighederne for nye partnerskaber. Nye partnerskaber er en af vejene til innovation. Det er en vej, der er tæt beslægtet med den model, der via fusioner sammenfører forskellige kompetencer. Håbet er, at nye kompetencer og idéer udvikles, således som det blandt andet er sket ved fusionerne af universiteter og ved dannelsen af professionshøjskoler.

Gode, friske eksempler på partnerskaber, hvor vi dog endnu har realiseringen af idéerne til gode, er det aftalte partnerskab mellem bibliotek.dk og Den Store Danske Encyklopædi om en sammenfletning og aftalen mellem DR, Aalborg Bibliotekerne og styrelsen om at sende en daglig tv-udsendelse fra børnebiblioteket på den nye børnekanal, når vi til efteråret går over til digitalt tv.

Gyldendal er gået online med Den Store Danske Encyklopædi i en ny model med en blanding af wikipedia- og traditionelle redaktionsprincipper. Modellen er reklamefinansieret og gratis for brugerne. Idéen om at flette denne udgave af encyklopædien – eller *Den Store Danske* således som den nu lanceres – med bibliotek.dk er at give brugere af bibliotek.dk en integreret adgang til alle artikler i *Den Store Danske*. Bliver denne integration vellykket bør vejen være banet for en række tilsvarende samarbejder, hvor alle parter har en interesse i at tiltrække flere brugere ved at gøre produktet bedre.

Samarbejdet med DR om en daglig udsendelse fra studiet i børnebiblioteket på den nye børnekanal har også et enormt potentiale. Enkelt sagt kan en tv-udsendelse skabe en 'cross-over' effekt, hvor interessen for et emne fortsætter over på en anden platform efter udsendelsen. Det sker jo i vid udstrækning i dag med opfølgning på DR's hjemmeside – men det kan også ske i det fysiske rum.

Dermed kan effekten af og interessen for udsendelsen blive meget større. Og bibliotekernes uendeligt mange muligheder kan blive eksponeret på en måde, der simpelthen kan revitalisere virksomheden. Det er tanken at organisere samarbejdet mellem DR og børnebibliotekerne gennem fælles arbejde på en række temaer, der både kan resultere i udsendelser, stof til det ny børnesite, der efter planen går i luften omtrent samtidigt med åbningen af den ny børnekanal – og naturligvis til arrangementer og udstillinger i biblioteket.

Det er en ny måde at arbejde på, der forhåbentlig resulterer i en win-win situation for alle. Med DR har vi i øvrigt andre gode partnerskaber: *Orla-prisen*, *DR-romanklubberne*, *Videnskab.dk* – og også her er mulighederne for yderligere viden- og kulturformidling nærmest grænseløse.

Disse partnerskaber er alle eksempler på udvikling af det nye public servicenum som bibliotekerne agerer i. Her er brugerinddragelse en af de store udfordringer. Artiklerne om temaet *Brugerinvolvering* i dette nummer af *Bibliotek og Medier* er alle gode eksempler på hvor vigtigt der er at involvere og motivere brugerne til at få indflydelse på udviklingen af biblioteksservices og -koncepter.

Herudover findes der en bunke af spændende udviklingstiltag lige fra speed-dating, virtuelle læseklubber over lektiecaféer på biblioteket til medborgercentre, kulturhuse og det helt aktuelle Bogstart-projekt, hvor bibliotekaren i bogstaveligste forstand rykker biblioteksrummet helt ud i børnefamiliernes dagligstuer.

På sigt er biblioteksudfordringen nok at skabe nogle få men velbrandede og ekstremt højt benyttede biblioteksservices. Det gøres ikke uden de rigtige partnerskaber.

EN DANSK DIGITALISERINGSSTRATEGI

“Danmark mister sin hukommelse” var overskriften på *Politikens* tophistorie den 30. april. Historien var baseret på en kronik forfattet af cheferne for en række danske kulturarvsinstitutioner. Deres hovedpointe er at Danmark er bagud i digitaliseringsarbejdet i forhold til en række andre lande som Norge og Holland, men også i forhold til de lande, hvor Google er i gang med storstilede digitaliseringsindsatser af litteraturen, USA, England, Tyskland og Spanien. Danmarks fravær i den fælles-europæiske kulturportal, *Europeana*, ses som et klart indicium. Kronikken kom – præcist timet – samme dag som kulturminister Carina Christensen præsenterede den endelige rapport fra Digitaliseringsudvalget, som blev nedsat i 2006. Rapporten *Digitalisering af kulturarven* udmærker sig ved at være helt konkret i sit bud på hvad der over en tiårig periode kan digitaliseres inden for tre forskellige beløbsrammer. Forslagene skal ses i lyset af at digitalisering af kulturarven optræder som et indsatsområde i regeringsgrundlaget *Mulighedernes Samfund* (2007), og kronikken er en argumentation for nødvendigheden af denne indsats.

Det første forslag er et bud på hvad der kan digitaliseres inden for de eksisterende rammer, det vil sige de nuværende institutionsbevillinger. Her er buddet at særlige, meget efterspurgte og kendte materialer, men ikke større eller komplette samlinger, kan digitaliseres.

Det andet forslag opererer med en øremærket bevilling på 300 mio. kr. over ti år. Her er der tale om digitalisering af store mængder arkivalier, over tyve aviser tilbage til 1749, store mængder billeder og kort, f.eks. fra Den Kongelige Kobberstiksamling, Det Kongelige Biblioteks portrætsamling og Nationalmuseets billedsamling. Ved at digitalisere større dele af samlinger øges muligheden for tværgående brug betydeligt.

Det tredje forslag opererer med en øremærket bevilling på 570 mio. kr. over en tiårig periode. I dette forslag opereres med en kompletthed i de digitaliserede samlinger, f.eks. Det Kongelige Biblioteks Luftfotosamling, Det Danske Filminstituts Kort- og Dokumentarfilmsamling, samt omfattende samlinger af topografisk litteratur, slægtshistoriske kilder og meget, meget mere inden for alle medier. Se selv listerne over materiale i rapporten, som kan hentes på Kulturministeriets hjemmeside www.kum.dk/sw75986.asp.

En af rapportens centrale pointer er at jo mere man digitaliserer jo billigere vil det være forholdsmæssigt og jo mere vil det slå igennem i benyttelsen.

Det kan også bemærkes at DR ikke optræder i scenarierne. DR har allerede fået en bevilling på 75 mio. kr. og har i projektet Bonanza haft stor succes med at inddrage 100.000 borgere i afstemninger om hvad der skal digitaliseres, ligesom DR har haft 12 mio. visninger af Bonanza-hjemmesiden på under et år. Et godt tegn for en kommende digitaliseringsindsats!

Rapporten rejser naturligvis mange spørgsmål, men det afgørende er at den giver nogle konkrete bud både på hvad der skal digitaliseres, og hvordan det skal formidles som udgangspunkt for en politisk beslutning om dansk digitaliseringsindsats. Hovedvægten er lagt på at gøre materialet tilgængeligt, dvs. at slutbrugeren kan få adgang til det via internettet. Rapporten tænker primært i metadata som formidlingsredskab. Den store forkromede kulturarvsportal blev aflivet ret tidligt i udvalgsarbejdet. Men portaler, der tager afsæt i bestemte brugergrupper eller emner, afvises ikke. Derimod peger rapporten på følgende: “... nyere webformidling er i høj grad understøttet af en række nye teknologier som webservices, RSS-feeds og mere lette og dynamiske webprogrammeringsværktøjer og hele det nye paradigme omkring web 2.0”. Fælles eksponering på søgemaskiner er grundlaget for videre formidling, som institutionerne allerede arbejder med.

Formålet med øvelsen er naturligvis at undgå at ‘Danmark mister sin hukommelse’, som påstået i *Politiken*. Selvom digitalisering også handler om bevaring og beskyttelse af vores kulturarv, er tilgængeliggørelse helt afgørende i disse år som forudsætning for at bringe materialet i positivt spil i danskernes dagligdag.

Udvalgets overvejelser har også kredset om forskellige brugs-sammenhænge fra den interesserede borger over uddannelses-søgende til forskere. Hvis indsatsen for alvor skal bære frugt i uddannelses- og forskningsmæssig sammenhæng er det klart at der må en kritisk masse til, som næppe kan nås inden for de nuværende bevillinger.

Den væsentligste pointe er imidlertid at påstanden ‘findes det ikke på nettet, findes det ikke’ gælder for stadig større grupper af borgere. Derfor er spørgsmålet om den kulturelle hukommelse særdeles reelt.

KULTUR TIL ALLE

Kulturminister Carina Christensen har på sin tourné rundt i Danmark besøgt samtlige danske kulturregioner og hørt om de lokale aktiviteter og udfordringer. Der er flere klare tendenser i besøgene. For det første interessen for at give børn et gedigent kulturtilbud. For det andet problemer med at skabe kulturtilbud til unge, som de tager imod. Og endelig den tilbagevendende konstatering af, at der er en stor del af borgerne, der aldrig benytter biblioteket eller de andre kulturtilbud. Udfordringen om at få flere til at tage imod tilbuddene er en udfordring om både at skabe nyt indhold og nye formidlingsformer.

Temaartiklerne i dette nummer af *Bibliotek og Medier* handler om biblioteket som demokratisk væksthuse. Det er et godt eksempel på en klassisk folkebiblioteksopgave, der kalder på nye løsningsmodeller. Klassisk for så vidt som folkebibliotekets eksistensgrundlag er den klassiske oplysningsidé om, at demokratiet kræver oplyste borgere. Her er en række nye måder at inddrage borgerne på, som kan appellere til nye brugere.

En af de sikreste veje til at skabe både nyt indhold og nye formidlingsformer er partnerskaber, som er et tilbagevendende tema i denne klumme.

Et interessant eksempel på et nyt partnerskab er det kombinerede bibliotek og mediehus i Herning, hvor biblioteket tilpasser sig tematisk til det nye samarbejde. Mediehuset er fototema i dette nummer af *Bibliotek og Medier*.

En klar tendens i tiden, der også understøtter partnerskabsmodellen, er bestræbelsen på at skabe bæredygtige institutioner af en vis volumen, der er nødvendig for at skabe innovation og kompetenceudvikling.

Erfaringen fra en række fusioner viser fordelene her, f.eks. etableringen af de nye professionshøjskoler, hvor omkring 80 biblioteksenheder er fusioneret til otte biblioteker, der har langt bedre muligheder end før for fælles udvikling af ydelser og standarder.

En særlig udfordrende partnerskabsform er den, der giver muligheden for samspil mellem forskellige ydelser. En række samarbejder mellem biblioteker og radio-tv viser dette. Banebrydende er samarbejdet mellem den nye børnetv-kanal Ramasjang og børnebibliotekerne om en daglig børne-tv-udsendelse fra børnebiblioteket i Aalborg. Hensigten er at skabe en såkaldt 'crossover' effekt mellem tv-udsendelserne og aktiviteter i børnebibliotekernes lokaler og på det nye fælles børnebiblioteks websted, der er under opbygning. Idéen søges realiseret ved samarbejde om fælles temaer for formidlingen og ved at skabe fælles universer og referencer. Se DR's Birgitte Fredsby's artikel i dette blad.

Konceptet dyrkes også af folkebibliotekernes fælles websted Litteratursiden.dk, der har et produktionssamarbejde med tv-kanalen DK4 om produktioner af bl.a. forfatterinterviews, der bringes både på tv og på Litteratursiden. Et andet eksempel er romanklubber, der mødes på og organiseres af bibliotekerne, men som transmitteres i uddrag på både radio og tv. Antallet af læseklubber i dette regi vokser hurtigt med klubber med forskellige profiler. Sådanne tematiske samarbejder med andre vidensproducerende og -formidlende institutioner ligger lige for. Et godt eksempel er et nyt samarbejde mellem Aalborg Universitet og Aalborg Bibliotekerne om offensiv formidling af forskningsaktiviteter og -resultater. IT- og Telestyrelsens indsats for at styrke befolkningens it-kompetencer har ført til et samarbejde om uddannelse af trænere i bibliotekerne. Et spektakulært partnerskabsprojekt, der kan danne skole, drives af Kolding Bibliotekerne og en gruppe forfattere, der med offentlig bevågenhed og dialog skriver Koldings historie.

Mulighederne er der. Eksemplerne er mange flere end listet her, og potentialet er enormt. Hvad det drejer sig om er at skabe den synergi som alle partnere – og især borgerne – vinder på. Ingen tvivl om at det vil styrke bibliotekerne at arbejde systematisk med ny partnerskaber: Det vil sige med udgangspunkt i en vision, med klare mål og synlige forbedringer.

DANSKERNES AKADEMI

DR lancerer den 11. januar et nyt program på DR2, der sender fire eftermiddage om ugen fra kl. 14-16, i alt femten uger fordelt på forårssemestret og efterårssemestret. Jeg taler om semestre, for programmet hedder "Danskernes Akademi", og det vil formidle universiteternes viden til danskerne. Idéen er at præsentere en række af forelæsninger på 20 minutter, samlet i temaer, men principielt dækkende alle fagområder. Forelæsningsne suppleres med reportager, interviews og dokumentarprogrammer. BBC arbejder med et tilsvarende koncept, og i Danmark har vi også en lang tradition for folkelig forskningsformidling, som kan ses som inspiration for dette program. F.eks. Søndagsuniversitetet og Folkeuniversitetet. Spændvidden i programmet kan blive enorm med mulighed for at ramme mange forskellige interesser hos danskerne.

"Danskernes Akademi" er først og fremmest et samarbejde mellem universiteterne og DR. Det er et stykke public service-forskningsformidling, der fint følger op på ambitionerne i den nye universitetslov om at formidle forskningsresultater også uden for de akademiske mure. Denne intention skal naturligvis også ses i lyset af globaliseringsstrategiens ønske om at fremme forskning, livslang læring og innovation.

Ud over programmerne er det DR's ambition at skabe et website, hvor der vil være både podcast af forelæsningsne og uddybende materiale og links til universiteterne og andre relevante institutioner, f.eks. bibliotekerne.

Bibliotekerne er relevante samarbejdspartnere af flere grunde. Først og fremmest er målgruppen for "Danskernes Akademi" den samme som for voksenbibliotekerne, dvs. principielt alle unge og voksne danskere. Og formålet med virksomheden er det samme: oplysning og inspiration. Men det er især relevant at tænke programmet sammen med bibliotekerne, fordi bibliotekerne kan berige projektet i et ægte partnerskab.

Bibliotekerne kan på helt klassisk facon følge op på udsendelserne med litteratur om de emner, der er behandlet. Bibliotekerne kan arrangere udstillinger, vise dele af udsendelserne i biblioteksrummet – og det kan være selve det rum, hvor en forelæsning eller en debat finder sted, f.eks. med et publikum. Diskussionen kan fortsætte i biblioteksrummet, og der kan arrangeres ad hoc-studiekredse efter samme koncept som romanlæseklubberne. Bibliotekerne kan muligvis også berige DR's website med f.eks. en indgang til Biblioteksvagten og bibliotek.dk: "Vil du søge litteratur, eller vil du stille spørgsmål? Klik her!". Man kan tænke sig en model, hvor spørgsmål til forelæsningsne kanaliseres gennem Biblioteksvagten. Øget trafik, flere brugere og bedre udnyttelse af videnformidlingen er umiddelbare gevinster.

Styrelsen for Bibliotek og Medier har haft et møde med DR om partnerskab, og vi er enige om, at rammerne for et samspil er til stede.

I første omgang sender styrelsen sammen med DR introduktionsmateriale ud til alle folkebiblioteker i form af plakater og en dvd-intro-sløjfe. Vi satser på at indgå en aftale med DR om links til Biblioteksvagten og bibliotek.dk fra akademiets website. I det nye år vil vi sammen med DR invitere til et dialogmøde, hvor mulighederne for en samarbejdsmodel kan blive drøftet. For de biblioteker, der involverer sig i et samarbejde – og måske også for andre – vil det være et centralt ønske at få mulighed for at bruge udsendelserne eller dele af dem i formidlingsarbejdet. Det ønske har vi fremført i DR – i lighed med tidligere. Der er fuld forståelse for ønsket, og der arbejdes med det.

I mine øjne indgår det i visionen for folkebiblioteket i viden-samfundet, at der er en aktiv formidling også af den forskning, der finder sted i Danmark. Vi må kunne se mulighederne for samspil mellem både forsknings- og folkebiblioteker, aktiviteter på nettet og broadcast.

VIDENSVELFÆRD

Styrelsen for Bibliotek og Medier har formuleret en ny mission og vision.
Anledningen er Biblioteksstyrelsens og Mediesekretariatets fusion i 2008

Arbejdet har taget udgangspunkt i den udbredte opfattelse at **mission** udtrykker virksomhedens raison d'être, de forhold eller den opgave den er sat i verden for at løse. **Visionen** peger fremad mod et mål, som organisationen stræber efter. Visionen skal inspirere medarbejdere og brugere og give kant til organisationens identitet.

Processen med at afklare hvad det er for opdrag vi er sat i verden for at håndtere – og måske især processen med at afklare hvilke ledestjerner vi skal følge og hvad de egentlige udfordringer er, er nyttig og spændende – og burde gentages med jævne mellemrum i alle organisationer. Men denne fase er under alle omstændigheder bare den første fase. Den anden fase drejer sig om at udtrykke budskabet så kort og koncist, at det er let at huske, og det skal helst have en markant karakter.

Diskussionen blev ført bredt internt i styrelsen med enighed om, at vi er sat i verden for at forvalte de ordninger, der skal sikre fortsat produktion og distribution af medier og facilitere tilgængelighed til viden og kultur via biblioteker og medier.

Vi nedsatte en arbejdsgruppe, der kom med flere forslag til mission med følgende essens: Vi fremmer medborgerskab, kulturelle oplevelser og læring ved at udvikle fremtidens bibliotekstilbud og et mangfoldigt medieudbud.

Visionsarbejdet kredsede meget om den tradition, der tydeligt er for at en vision skal udtrykke en ambition. Der er mange, der gerne vil være 'verdens bedste' – få har en reel mulighed for at blive det. Vi er dog fortsat fascinerede af BBC's vision: "We want to be the most creative organisation in the world". Men BBC har en hel del at have det i. Vores arbejdsgruppe lagde mere forsigtigt ud: "Vi vil være det nødvendige omdrejningspunkt, der aktivt understøtter og stimulerer udviklingen på biblioteks- og medieområdet".

Der var udbredt tilfredshed med – og tilslutning til – indholdet i den tænkning, arbejdsgruppen fremlagde, men nogen skepsis over formuleringerne. Et nyt udvalg blev nedsat med den opgave at skærpe formuleringerne yderligere. Vi tog fat på det forhold, at der hele tiden adresseres to områder: biblioteker og medier – og forsøgte at bygge bro: fælles for de to områder er at de

har oplysning og oplevelse som mål og at de er rettet mod hele befolkningen – vi måler på benyttelsen og har de samme overordnede krav om alsidighed, mangfoldighed, kvalitet og aktualitet i medie- og bibliotekstilbud. Vi blev derfor ret hurtigt enige om at essensen i missionen er: Oplevelser og oplysning til alle.

Igen var visionen vanskeligere at håndtere. Hvad er målet for vores virksomhed når vi bevæger os på borger/modtager niveau? Inspireret af Kulturministeriets vision, der også er klart borgerrettet: "Kultur der bevæger og beriger", kredsede vi om 'berigelse, bevægelse, fællesskab' eller tydeligere: 'oplevelser og oplysning der beriger og bevæger'. Vi prøvede os endda frem med endnu et trin op ad effektstigen: 'verdens lykkeligste folk' som et bud på hvad der kommer ud af vores arbejde!

Det var diskussionen af hvad vi kan forvente af velfærdssamfundet og vores bidrag til det, der ledte til det nye ord, som vi nu har valgt til at udtrykke vores vision: **vidensvelfærd**. Ét ord, slet og ret. Det opfylder i det mindste kravet om at alle skal kunne huske det. Dét ordet udtrykker, er, at vi arbejder for at alle borgere får et alsidigt, aktuelt og kvalitetspræget tilbud om oplevelse og oplysning og udnytter det til egen udvikling inden for vores samfundsmæssige ramme.

Udfordringen i den vision er især det sidste: at alle udnytter tilbuddet og bruger det til at blive konstruktivt inkluderet i det samfundsmæssige fællesskab. I den sidste runde besluttede vi at befordre forståelsen af de to ultrakorte statements med en forklarende undertekst.

Derfor er vores mission nu således:

Oplevelser og oplysning til alle

Bibliotek og Medier understøtter og udvikler adgang til viden og forståelse i et inkluderende demokrati.

Visionen er:

Vidensvelfærd

Vi stræber efter, at alle i samfundet bruger mulighederne for oplevelser og oplysning.

Værsgo!

UNGE KOMMER MED I BØRNEKULTURENS NETVÆRK

Det er vanskeligt at skabe kulturtilbud til unge, der slår an hos målgruppen.
Ny bevilling til Børnekulturens Netværk skal medvirke til at systematisere arbejdet

Sidste år gennemførte Børnekulturens Netværk, der er et samarbejde mellem Kulturministeriets styrelser, Socialministeriet og Undervisningsministeriet, en analyse af unges kulturmønstre, som nu fører til, at netværket skal inddrage unge som målgruppe.

En af de vanskeligste målgrupper for kulturformidling er som bekendt unge. Sådan har det altid været, fordi unge pr. definition befinder sig i en transformationsproces med en stærk tilbøjelighed til at afprøve muligheder og grænser. For hver ny generation er udgangspunktet anderledes end tidligere, og det gælder i ekstrem grad for Google-generationen, for hvem de nye medier ikke er nye, men bare medier. Naturligvis må man også tage et stærkt forbehold, når man taler om 'unge': Det er selvfølgelig ikke en homogen gruppe, men dens kommunikationsformer på sociale medier som Facebook og Twitter og den stadige strøm af Sms'er adskiller den fra tidligere ungdomsgrupper og påvirker dens forhold til mere traditionel kulturformidling.

Blandt andet Børne- og Kulturchefforeningen har efterspurgt en systemiseret indsats til at finde nye veje i arbejdet med kulturtilbud til unge, som de selv finder relevante. Det er sket, fordi der i de grupper, der arbejder med unge, er en udbredt frustration over, at det er så vanskeligt at skabe tilbud, der matcher de unges ønsker. For nogle vedkommende har frustrationen ført til, at de har afskrevet målgruppen som spild af tid.

Rapporten *Ungekultur i nye rammer: Projektmodning omkring kunst og kultur for, med og af unge*, der udkom i foråret 2010, peger på, at der kan eksperimenteres med de fysiske rammer for unges aktiviteter, f.eks. ungdomskulturhuse og andre 'oaser' hvor der arbejdes på at nå flere unge på tværs af stilfællesskaber og subkulturer. Det foreslås også, at der arbejdes med nye rammer for fællesskaber og organisering, der tager udgangspunkt i løse og flade strukturer, hvor de unge, der er tilstede her og nu, får bedre mulighed for at påvirke de valg, der træffes. Unge vil have indflydelse og flade strukturer, og de vil kun repræsentere sig selv.

Rapporten foreslår også, at der oprettes puljeordninger, som er fleksible og lette for de unge at søge i, og som understøtter mange forskellige former for aktiviteter, som de unge gerne vil medvirke i. Sådanne puljer kalder også på mulighed for rådgivning og sparring til de unge projektansøgere. De vil have organiserede projektaktiviteter, 'frizoner', hvor der kan skabes netværk og sociale fællesskaber.

Rapporten er bygget op omkring 10 teser. En af disse lyder: Unge vil have kunst og kultur, ikke integrationsprojekter, en melding, som harmonerer fint med de erfaringer mange biblioteker har med tilbud til minoriteter, der virker, fordi det er en kulturinstitution, der står for dem – og ikke en social myndighed.

Det glædelige budskab er, at der fra tipsmidlerne 2010 er bevilget øgede midler til Børnekulturens Netværk til at løse opgaven med kulturtilbud til unge. Visionen for netværkets arbejde er: Alle børn og unge skal møde kunsten og kulturen, alle kulturinstitutioner skal bidrage, alle kunstarter skal inddrages.

Det perspektiv, der hermed oprulles er, at den arbejdsmetode, der er udviklet i Børnekulturens Netværk, bringes i spil over for unge. Netværket er udviklet til at skabe synergi mellem stat og kommuner ved at sikre, at vigtige opgaver, som ikke ligger entydigt nogen at stederne, faktisk bliver udført. Netværket sikrer dokumentation af projekter og videndeling om de erfaringer, der gøres. Det sætter modelforsøg i gang, og servicerer det netværk, der er mellem kommunernes børnekulturkonsulenter, ligesom det tager sig af rådgivningsopgaver og internationale fora.

Erfaringen fra netværkets arbejde er en stigende interesse for at dele erfaringer og udføre projekter sammen. Der er en tydelig inspiration mellem parterne, og børnekulturen er i det hele taget kommet godt på vej.

Der er allerede gode erfaringer med ungeprojekter både i statslige og kommunale rammer, men nu er der en chance for større volumen og mangfoldighed – og i højere grad på de unges egne præmisser.

PALLES GAVEBOD.DK

PEGER FREMAD

Den 16. august åbnede vi for alfaversionen af pallesgavebod.dk, de danske folkebibliotekers fælles børnewebsted. Det blev nydeligt registreret og omtalt i såvel den trykte som den æterbårne presse, måske fordi vi i markedsføringen for en gangs skyld tog munden fuld og annoncerede gaveboden som verdens første virtuelle børnebibliotek. Karakteristikken holder i princippet, fordi man nu både kan tilgå alle de digitale medier og downloade dem på sitet, man kan chatte, og man kan selv spille med på flere forskellige måder. Problemet med at tale om et virtuelt børnebibliotek er bare, at børnebibliotekets hovedindhold, bøgerne, endnu kun er analoge. Men der kommer sikkert snart gang i e-bogsproduktionen – også af børnebøger – i Danmark. Og så er Palle parat. Indtil da finder man nogle flotte bogpræsentationer på sitet, og man kan naturligvis søge og bestille materialer til afhentning på sit bibliotek.

Det er også det sammenhængende formidlingsunivers, der gør at Palles Gavebod er et meget stort skridt fremad. Og det, at det er lykkedes at integrere de mange funktionaliteter i webstedet. Det er opmuntrende, for det er først og fremmest den sammenhængende funktionalitet for brugeren, der er visionen for Danskerne Digitale Bibliotek, den næste store udfordring for Danmarks biblioteker.

Vi skal holde fast i, at Palles Gavebod er en meget vigtig milesten, fordi det er lykkedes at skabe et samarbejde mellem bibliotekarerne som indholdsproducenter og rammefortælleren Anders Morgenthaler og produktionsselskabet Copenhagen Bombay, der har skabt den 'wrapping' af indholdet, som forhåbentlig vil få sitet til at brænde igennem til brugergruppen 8-12 år med fortællingen om Palle og hans medarbejdere; de seks figurer, der har en sådan balance mellem stereotyper og selvstændige karakterer, at de kan bære historier uden at tage luften fra det egentlige: formidlingen af bibliotekets fantastiske og uendelige indhold.

Den stil og det niveau, der er lagt for formidlingen af indholdet er også nybrydende og sætter ganske enkelt en ny standard for biblioteksformidling på internettet. Brugen af trailere, billeder, omtale, tags osv. er realiseringen af en gammel drøm, der i årevis har ytret sig i fantasifulde visioner om at ændre bibliotek.dk

fra at være katalog til at blive en formidlingsportal. Nu begynder det at ske, og læg mærke til, at der her er en stor og spændende arbejdsmark for bibliotekarer helt i tråd med fagets bedste formidlingstradition.

I Palles Gavebod er der både en ny og skelsættende formidlingspraksis og en konsolidering og udvikling af en kendt arbejdsmodel, nemlig samarbejdet mellem stat og kommuner, som også er forudsætningen for Biblioteksvagten, Litteratursiden og de mange andre gode bibliotekssites.

Det er Koordinationsgruppen for Netbibliotekerne, der satte arbejdet med Palles Gavebod i gang, og jeg mener, at vi i gruppen tog et rigtigt skridt, da vi for mere end to år siden besluttede, at der skulle nye boller på suppen i den digitale børnebiblioteksformidling. Det gjorde vi i forlængelse af en anbefaling i rapporten *Fremtidens Biblioteksbetjening af Børn*. Det er værd at markere!

Den gode modtagelse, Palles Gavebod har fået, er så meget desto mere glædelig, da den som sagt peger frem mod den næste store udfordring: Danskernes Digitale Bibliotek (DDB).

Mange spørger, hvordan DDB skal udformes. De endelige svar lader vente på sig, fordi der lige nu er en politisk beslutningsproces i gang. Men med udgangspunkt i gaveboden tør jeg sige: Danskernes Digitale Bibliotek vil bygge på samarbejdet mellem staten og kommunerne. Brugere vil opleve et sammenhængende bibliotekssystem, hvor man kan downloade alle typer digitale materialer, chatte, tilgå onlineservices, søge, bestille, reservere, indgå i 'communities'. Alle disse services skal fremtræde som en del af det lokale folkebiblioteks services. Derfor må vi arbejde mod en serviceorienteret arkitektur og fælles åbne standarder. Trelagsarkitekturen med et lokalt præsentationslag øverst vil være den mest oplagte løsning og i overensstemmelse med statens udmeldte politik på området. DDB vil være en portal – et ombygget bibliotek.dk – men samtidig en motor for mange services, der er integreret i andre websites. Konturerne for det fremtidige virtuelle bibliotek er tydelige – herunder, at de virtuelle ydelser vil spille tæt sammen med det lokale folkebibliotek. Det er en vigtig forudsætning for den fremtid, vi bygger lige nu.

GØR DET DU ER BEDST TIL ...

En melding om, at bibliotekerne i meget stort tal er modne til en nyorganisering af arbejdet må ses som uhyre vigtig for den politiske proces

Alle husker, at Danske Bank fjernede sit slogan "Gør det du er bedst til – det gør vi", da Lehman Brothers krakkede og slog benene væk under det internationale banksystem. Men bag sloganet er der naturligvis en forretningsstrategi, som mange andre brancher også følger: Outsource eller sælg aktiviteter, der kan stå i vejen for eller tage fokus fra den egentlige virksomhed. Sloganet eller ej, jeg tror sådan set stadig, at Danske Bank forfølger denne strategi.

På Bibliotek og Mediers årlige biblioteksledermøde præsenterede chief strategist Lorcan Dempsey fra OCLC (der blandt andet har udviklet og driver Worldcat) en tilsvarende strategimodel for biblioteksverdenen. "What business are you really in?", spurgte han. Find ud af, hvor biblioteket kan gøre en forskel, specialiser dér og send dét ud af huset, der kan gøres bedre andre steder. Ifølge Lorcan Dempsey er 'unbundling', dvs. outsourcing af aktivitetsområder, der kan tage luft fra hovedvirksomheden, en fremherskende tendens i andre brancher. Den bør også blive tendensen i biblioteksverdenen. Nettet skaber, som alle ved, et behov for at restrukturere bibliotekssystemet – og her er Lorcan Dempseys pointe egentlig helt i tråd med den generelle forretningsstrategi, som altså også Danske Bank hylkede engang. Specialiser dér, hvor I gør en forskel. Hvis I vil være eksperter, så må ekspertisen kunne ses.

I praksis indebærer Lorcan Dempseys råd, at infrastruktur er et felt, biblioteker kan outsource. Hans pointe om, at *alle* biblioteker kan dele infrastruktur, står stadig og svirrer i mit baghoved.

Ifølge Lorcan Dempsey handler kerneopgaven om 'relationship management', hvilket er tæt på vores tænkning om partnerskaber, og om at "people are entry points" og bibliotekernes opgave er at levere videns- og kulturservices til disse 'entry points'. Lorcan demonstrerede, hvordan anbefalinger og tilbud til enkeltpersoner kan udvikles ved at kombinere forskellige netværk. Men det er egentlig den samme strategiske tænkning, der ligger bag udvikling af tjenester som Bogstart, lektiecaféer, ro-

manlæseklubber i folkebibliotekerne og Stop plagiat nu og UB-testen i forsknings- og uddannelsesbibliotekerne.

Lorcan Dempseys oplæg på biblioteksledermødet blev fulgt af en præsentation af arbejdet med at opbygge Finlands Nationale Digitale Bibliotek, hvor man vil erstatte 500 websteder med ét, der omfatter både arkiver, museer og biblioteker. Så langt er der ikke aktuelle planer om at gå i Danmark – endnu. Men eksemplet er inspirerende.

Biblioteksledermødets tema var behovet for nyorganisering af arbejdet under det digitale pres. I det tema lurer naturligvis flere aktuelle strategier. Anbefalingen om at etablere en fælles organisation for Danskernes Digitale Bibliotek fra rapporten om folkebibliotekerne i videnssamfundet er en af dem. Andre er Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbiblioteks strategi for at nå bredere og dybere ud med videnressourcerne og Open Access-rapportens anbefalinger om at skabe åben adgang til forskningsresultater.

Biblioteksledermødet er et godt sted at tage temperaturen på dansk biblioteksvæsen. Det udnyttede vi i år til at bede deltagerne tage stilling til ni spørgsmål om snittet mellem lokale og nationale indsatser i forhold til at organisere bibliotekernes nettilbud. Øvelsen resulterede i en klar melding om, at fælles løsninger og fælles indkøb er vejen frem, når det gælder netmedier, men også at lokalt ejerskab og lokale aftryk er helt vitale.

Beslutningen om disse centrale strukturelle forhold er naturligvis politisk, og der er netop nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse fra Kulturministeriet, KL og Bibliotek og Medier, der skal bidrage til et politisk beslutningsgrundlag. I den proces må en melding om, at bibliotekerne i meget stort tal er modne til en nyorganisering af arbejdet ses som uhyre vigtig. Det er reelt også en melding om, at bibliotekerne er parate til at gøre det, de er bedst til: Udvikle kultur- og videndelser, digitale og analoge, til nye og gamle brugere i lokalmiljøet, hvad enten lokalmiljøet er en læreanstalt eller en kommune.

ENSIDIGT UDSPIL OM BIBLIOTEKSUDVIKLING FRA DET DIGITALE RÅD

Ifølge et debatoplæg fra Det Digitale Råd kan de danske folkebiblioteker spare op mod 1,5 mia. kr. årligt ved at udfase trykte medier og især den trykte bog til fordel for digitale medier. Oplægget understreger på udmærket vis, hvorfor den digitale udvikling er vigtig for bibliotekerne.

Rådet anlægger imidlertid en noget ensidig vurdering af det moderne bibliotek og baserer den på en mangelfuld analyse af bibliotekernes opgaveløsning. Det medfører, at vurderingen af potentialet i digitaliseringen er urealistisk og desværre ikke kan danne grundlag for brugbar økonomisk beregning.

Rådets forslag om en digitalisering af bibliotekernes udlån er langt hen ad vejen på linje med strategierne i bibliotekssektoren. Det nye bibliotek er imidlertid meget mere end udlån af materialer, og det har det været længe. Bibliotekerne er allerede også kulturhuse, borgerservice, medborgercentre, børnebiblioteker og integrationsmiljøer. I de senere år er særligt borgernes uformelle læring blevet en vigtig opgave for bibliotekerne, som det er forbløffende, at netop Det Digitale Råd overser.

Et eksempel på læringsindsatsen er nemlig de meget omfattende aktiviteter, der skal fremme borgernes it-kundskaber. Når den offentlige sektor digitaliseres er succes, som med andre it-implementeringer, afhængig af, at brugerne uddannes. Således bliver udbredelsen af en digital signatur f.eks. først en succes, når brugerne kan anvende den. Bibliotekernes indsats er her afgørende for at understøtte digitaliseringen af den øvrige offentlige sektor. Bibliotekerne spiller en værdifuld rolle i samfundet og med 36 mio. besøg i 2010 også en stadig vigtigere rolle som fysisk mødested i lokalsamfundet. Biblioteksudvikling handler derfor i høj grad om at sikre, at bibliotekerne skaber

værdi for samfundet på nye måder og ikke blot om at effektivisere udlånet.

Rådet vurderer, at den største hindring for deres foreslåede kanalstrategi skulle være en egnet læseenhed til e-bøger. Mange eksperter mener, at selve læseenheden er mindre afgørende for udviklingen, fordi vi kommer til at læse e-bøger på mange platforme. Et mere seriøst bud på en væsentlig hindring for rådets forslag om digitale udlån vil være udfordringerne og udgifterne ved digitaliseringen af alle de trykte danske og udenlandske bøger i bibliotekernes samlinger.

Det meget ensidige perspektiv på bibliotekerne og rådets undervurdering af udfordringerne ved selve digitaliseringen medfører, at rådets estimater for potentialet i en digitalisering er urealistiske. Det kunne have været interessant med bud på, hvordan et samarbejde med erhvervslivet konkret kan bidrage til udviklingen.

Bibliotekssektorens egen strategi fra 2010, *Folkebibliotekerne i vidensamfundet*, indeholder netop en målsætning om flere partnerskaber, og rådet kunne med fordel have forholdt sig både til den eksisterende strategi og mere konkrete udviklingsmuligheder.

I forhold til bibliotekerne er det vigtigt at se udspillet som tidsypisk. Der vil lokalt og nationalt komme flere udspil af denne skuffe, der ser bibliotekerne som en udgiftspost og ikke som en værdiskaber.

Der er kun én vej for bibliotekerne: Endnu tydeligere at demonstrere effekten af det nye, åbne bibliotek.

FRIVILLIGT ARBEJDE I SØGELYSET

2011 er af EU-Kommissionen udnævnt til *Det Europæiske år for frivilligt arbejde til fremme af aktivt medborgerskab*. Præciseringen af formålet, *fremme af aktivt medborgerskab* har vist sig nyttig. For i modsætning til så mange andre markeringer af denne art, hvad enten der er tale om dage, uger eller år, har der faktisk i offentligheden været et klart fokus på frivilligt arbejde.

Debatten er frem for alt affødt af en tendens til, at velfærdsopgaver, vi har været vant til bliver løst ved skatteborgerbetalt arbejde, overgår til frivilligt arbejde. Eksempler, der har været fremme i debatten, er istandsættelse, rengøring og almindelig vedligeholdelse af skoler og andre institutioner. Der rumler også overvejelser om drift af åbne biblioteker ved frivillig indsats.

På den baggrund er der god grund til at overveje det frivillige arbejdes status. Det mest oplagte område at fremhæve er frivilligt arbejde, der er relateret til børn og unges fritid. Dansk sports- og spejldervirksomhed eksisterede næppe uden frivilligt arbejde, som er så indarbejdet, at det er helt uproblematisk.

I bibliotekerne er der også gode eksempler på frivilligt arbejde, der føjer nye dimensioner til virksomheden. F.eks. er Skanderborgs Kulturhus drevet af frivillige i samarbejde med biblioteket, en konstruktion, der har som resultat, at Skanderborg har et aktivt, inddragende kulturliv, der simpelthen ikke ville have været der uden den frivillige indsats. Også denne model er indarbejdet gennem mange år og giver – så vidt vides – ikke anledning til konflikter.

Et nyere eksempel er lektiecaféerne baseret på frivilligt arbejde, og de står som et flagskib for bibliotekernes indsats inden for læring og samspil med undervisningssystemet. *Karrierebiblioteket*, som Københavns Biblioteker har startet, hvor frivillige fortæller om deres erhverv for at hjælpe de unge i deres uddannelsesvalg, er en original, sjov og dybt relevant service, som også bidrager til den form for møder, der er en del af et aktivt medborgerskab. Et tredje eksempel er *Ageforce*, det netværk som Roskilde Bibliotek faciliterer for ældres sociale, kulturelle og læringsmæssige aktiviteter, og som aktivitetsmæssigt stort set er selvdrevet.

Jeg vil hævde, at de gode eksempler er karakteriseret ved, at der er et samspil mellem frivillige og professionelle. Der må være professionelle rammer i form af ordentlige lokaler og service-ring af aktiviteterne. Og der må være en organisation, der fungerer som backup og sikkerhed for, at annoncerede aktiviteter gennemføres.

Når det kommer til at erstatte betalt arbejdskraft med frivillige, rejser der sig helt andre problemstillinger, og der åbnes for konflikter med de faglige organisationer, ligesom risikoen for at demotivere den professionelle indsats er åbenlys. De spredte forsøg, der i nyere tid er gjort på at drive biblioteker med frivillig arbejdskraft, har ikke vist sig holdbare eller servicemæssigt på niveau med professionelt drevne biblioteker.

I USA var der for nogle år siden en kampagne med sloganet 'giv fem timer tilbage til dit samfund om ugen'. Her blev frivillig arbejdskraft systematisk udnyttet til levering af velfærdsydelser, og mange biblioteker fik markante indslag af frivillig arbejdskraft. Men generelt blev erfaringen, at man ikke kan drive de grundlæggende professionelle processer med frivillig arbejdskraft, endnu en gang bekræftet.

Svagheden ved det frivillige arbejde er, at det er, ja, frivilligt. Det indebærer, at det ophører, når motivationen til at gennemføre det ikke længere er til stede. De frivilligt drevne biblioteker lukker, når ildsjælene brænder ud. Og på samme måde rammes den afhængige borger, hvis den frivillige besøgsven, lektiehjælper eller it-supperter beslutter sig til at stoppe.

Konklusionen er, at trods svagheden ved frivilligt arbejde er der så store perspektiver i at udnytte den, at alle de institutioner, der kan se muligheder for værditilvækst med nye frivilligt drevne tilbud, bør forfølge dem. Men det er en god idé at fastholde EU-perspektivet om 'aktivt medborgerskab' og ikke tænke i økonomiske besparelser, der let kan få den modsatte effekt af den tilstræbte.

UDKANTSDANMARK?

Udkantsdanmark er ikke en rådden banan, der kan lokaliseres til en periferi – set fra København. I hvert fald ikke, hvis vi med betegnelsen ‘udkant’ angiver områder, hvor arbejdspladser lukker, boliger bliver vanskeligt omsættelige og offentlig service forringes med en række negative spiraleffekter som følge. *Berlingske* nævner i skrivende stund Slagelse som udkant og konstaterer, at symptomerne på udkantskrise allerede er i Københavns forhave. Vi står altså ikke over for et regionalt, men et nationalt problem.

Det bør fremme indsatsen for nye former for samspil mellem land og by. De seneste ti års diskussion om landsby-Danmark har intet ændret. Vi løser naturligvis ikke recessionskrisen ved, at alle flytter til København. Men omvendt står vi med et strukturproblem, der bl.a. handler om, at Danmark har over fem tusinde landsbyer, der gav god mening, da arbejdspladserne var spredt på en anden måde end i dag. Nu er mange landsbyer nødlidende og uden fremtid, mens andre klarer sig.

Det spørgsmål, der er interessant ud fra en bibliotekssynsvinkel er: Hvordan betjener vi disse udkantssamfund? Halvdelen af Danmarks små biblioteker er nedlagt inden for de seneste ti år. Vi ved, at det fysiske bibliotek trods voksende digitale muligheder er afgørende for en god biblioteksbetjening, derfor kan man ikke bare fortsætte med at nedlægge biblioteker, hvis der skal gives et reelt tilbud til hele befolkningen. Men bibliotekerne må placeres og udvikles med omhu.

I sensommeren blev Danmarks første konference om udkantsbiblioteker afholdt i Hanstholm med Thisted Bibliotek som arrangør. Konferencen var støttet af Bibliotek og Medier, fordi styrelsen gerne vil bidrage til at skabe et godt beslutningsgrundlag for biblioteksplanlægningen – også i tyndt befolkede områder. Modellen med ‘åbne biblioteker’, der er selvbetjente en del af den meget lange åbningstid, er et eksempel på en vej, der har stimuleret interessen for at sikre god biblioteksbetjening. Konferencen fokuserede på, hvordan man udvikler biblioteker i yderområderne. Byplanlæggeren siger, at man må satse på en vis centralisering på nogle områder – det gælder på biblioteks-

området indsatsen med at etablere Danskernes Digitale Bibliotek, der må ses som et nødvendigt grundlag for de små biblioteker fremover. Bibliotekerne skal også indgå i bæredygtige miljøer. Biblioteket må således ikke være sidste offentlige service sammen med en postkasse og et øde busstoppested. Her er det en vigtig pointe, at biblioteket selv er en del af bæredygtigheden, for det skal indgå i samspil med andre aktiviteter. For bibliotekets opgave er, ud over at levere klassisk biblioteksbetjening, at understøtte og stimulere det netværk og den profil lokalsamfundet arbejder med. Spille sammen med idræt, foreninger, skoler, borgerservice, forretninger.

Der er ikke nogle enkle regler for, hvor det er muligt at skabe den positive udvikling med biblioteket som central spiller. I udgangspunktet må man kræve et vist befolkningsunderlag inden for en rimelig afstand og en vis bæredygtighed i form af arbejdspladser, status som pendlerområde eller turisme- og sommerhusområde. De bæredygtige områder har ofte stærke menneskelige ressourcer. Der vil derfor være klart basis for den udstrakte selvforvaltning af bibliotekslokalerne, der er en del af det åbne bibliotekskoncept, og der er basis for konstruktiv brug af frivillig arbejdskraft. Grænsedragningen mellem professionel og frivillig indsats i driften af biblioteket bliver et kernepunkt i de kommende år. Det gælder ikke bare biblioteket, men andre fællesanlæg, hvor oprydning, vedligeholdelse og igangsætning af aktiviteter kan blive afhængig af civilsamfundet.

Fællesskabet udspringer i stigende grad af projekter og ikke omvendt. Det ser vi i eksempler som revitaliseringen af landsbyen Fjaltring, hvor man satte købmandsbutikken på folkeaktier. Et andet eksempel er indsatsen for at gøre et døende fiskersamfund, Klitmøller, til et internationalt kendt surfersted. Et tredje eksempel er det frivillige fællesskab om driften af Kirsten Kjærs Museum i Thy, der er blevet et kulturelt kraftcenter. Biblioteket kan spille en afgørende rolle i den omstrukturering af den danske land/bystruktur, der er en nødvendig følge af videnssamfundets udvikling og de ændringer i livs- og bosætningsvilkår, der sætter sig igennem i disse år. Biblioteket er en del af løsningen, hvis det drives i det rette samspil med lokalsamfundet.

BIBLIOTEK OG MEDIER FUSIONERER MED KULTURARVSSTYRELSEN OG KUNSTSTYRELSEN

Bibliotek og Medier er vokset betydeligt de seneste år. Styrelsen har gennemgået en fusion og har fået stadig flere opgaver. Tirsdag den 6. december 2011 besluttede regeringens Udnævnelses- og organisationsudvalg så at tage et yderligere stort skridt og fusionere de tre hidtidige styrelser i Kulturministeriet. Styrelsen for Bibliotek og Medier smelter sammen med Kulturarvsstyrelsen og Kunststyrelsen til Kulturstyrelsen, der træder ud i verden den 1. januar 2012.

Der er gået en bølge af fusioner og organisationsændringer hen over statsadministrationen i den seneste tid. Besparelserprojekteret *Fokuseret administration*, regeringsskiftet og dermed følgende ændringer i resort er en anledning til ændringer. Men den dybereliggende årsag er ændrede udfordringer og et voldsomt behov for at finde nye løsninger. Digitaliseringsbølgen er den grundlæggende udfordring. Den skaber ændrede vilkår for alle led i kulturens og videnproduktionens fødekæde. Hvis vi for alvor vil skabe bedre samspil mellem Kulturministeriets fagområder, må vi organisere os på en måde, der fremmer mere tværgående indsatser. Det gælder åbenlyst i forhold til at udnytte de digitale formidlingsformer, at understøtte nye medier og udtryksformer samt udvikle nye samarbejdsformer og partnerskaber.

Kulturstyrelsen har seks visionsmål:

Vi vil styrke samspillet mellem kunst, kulturarv, bibliotek og medier.

Vi vil styrke koordineringen af den statslige og kommunale indsats på kulturområdet.

Vi vil fremme udviklingen og udnyttelsen af den øgede digitalisering i kultur- og medielandskabet.

Vi vil udvikle nye tilbud og formidlingsformer til borgerne.

Vi vil styrke det internationale kultursamarbejde inden for alle fagområder.

Og vi vil øge samarbejdet med bl.a. uddannelse, undervisning, forskning, miljø og natur samt erhvervsudvikling, herunder arkitektur og turisme.

Mulighederne for at forstærke gennemslagskraften og udviklingstakten gennem en fusion og en koordineret udviklings- og strategiindsats burde være åbenlys. Nu gør vi det så!

Kulturstyrelsen organiseres med en direktion bestående af de tre hidtidige styrelseschefer med Anne Mette Rahbæk fra Kulturarvsstyrelsen som administrerende direktør. Der oprettes fem centre, som udgør den faglige hovedstol i styrelsen: Kunststøtte, Kulturarv og Arkitektur, Kulturinstitutioner og Driftsstøtte, Bibliotek og Medier samt Digitalisering og IT. Centrene ledes af sidestillede kontorchefer med personale- og ledelsesansvar. På tværs af den nye styrelse og den nyindlemmede styrelse, Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme (resortoverflytning fra Finansministeriets Slots- og Ejendomsstyrelse), og Kulturministeriets departement oprettes der en række enheder, som servicerer hele koncernen på områderne IT, HR, økonomi, kommunikation, udbud og ejendomsadministration.

For den nye styrelse bliver 2012 år nul. De omkring 250 medarbejdere skal flyttes rundt i huset, så de nye centre og enheder sidder nogenlunde samlet. Der skal udarbejdes nye tværgående strategier til realisering af visionerne. Der skal formuleres en ny rammeaftale mellem styrelsen og Kulturministeriet. Der skal iværksættes nye indsatser og projekter. Og der skal iværksættes et systematisk arbejde for at udvikle en ny innovativ arbejdskultur, som understøtter arbejdet med at udnytte de danske kulturressourcer i henhold til viden- og innovationssamfundets dagsorden.

Alt dette skal ske samtidig med at styrelsen opretholder den – forhåbentlig ulastelige – betjening af Kunstråd, Kunstfond, Radio- og tv-nævn og mange andre råd, nævn og armlængdeorganer samt fastholder og udvikler et væld af formelle og uformelle kontrakter og samarbejdsaftaler.

En ny slagkraftig samarbejds- og partnerskabskultur er sat i søen. Måtte den få god vind.

DIGITALT GENNEMBRUD

Der har som bekendt været mange teknologiske og organisatoriske gennembrud siden bibliotekerne for omkring fyrrer år siden begyndte at arbejde med at udnytte mulighederne i elektronisk databehandling. Og der kommer mange flere gennembrud i fremtiden. Eller rettere: den hast hvormed der udvikles nye digitale faciliteter og funktionaliteter er så høj, at gennembruddene er den daglige proces. Men lige nu står vi i biblioteksverdenen ikke desto mindre med en stærk gennembrudsbølge for digitale biblioteksservices. Det er en bølge, der har været forberedt i en årrække, og som vil manifestere sig med meget store forandringer

Det er først og fremmest den fælles statslige og kommunale beslutning om at etablere Danskernes Digitale Bibliotek (DDB) som et fællesoffentligt samarbejde med to hovedopgaver: At drive og udvikle bibliotekernes digitale infrastruktur og stå for et indkøbssamarbejde. DDB etableres som en selvstændig organisation med en styregruppe, en koordinationsgruppe og et sekretariat. Selvom den fysiske forankring af sekretariatet ligger i Kulturstyrelsen, er det ikke en statslig organisation, men en fælles ledet organisation. Det er en af de helt store milepæle. Efter kommunalt ønske er det valgfrit, om man i den enkelte kommune vil tilslutte sig DDB. Udfordringen er at gøre det så attraktivt, at alle er med, fordi den fælleskommunale løsning er den rigtige. Det arbejde er i fuld gang. Forhåbentlig vil DDB frigøre mange kræfter til formidling i de enkelte biblioteker. Udfordringen er i virkeligheden at udnytte den fælles organisering til at styrke den lokale profil og service.

Et andet element i det digitale gennembrud er Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbiblioteks (DEFF) nye strategi, der sigter mod at sprænge de hidtidige rammer for levering af adgang til forskningsbaseret viden i især de store tidsskrift databaser. DEFF har siden 1998 været en stadigt voksende samarbejdsorganisation for forsknings- og uddannelsesbibliotekernes udvikling og indkøb af artikeldatabaser og services. Da DEFF blev dannet, var der folkebiblioteksrepræsentation i styregrup-

pen, fordi visionen var, at forsknings- og folkebibliotekerne på sigt skulle samarbejde om levering af elektroniske ressourcer, som det hed dengang. Sådan gik det som bekendt ikke, men DEFF lancerer nu en ny strategi, hvis kerne er, at de enorme videnressourcer, der findes i DEFF licenserne, skal udnyttes også uden for forsknings- og uddannelsesinstitutionernes rammer.

Der er to hovedidéer, som markerer dette. Den ene er at sikre, at de studerende, der er trænet i at integrere udnyttelsen af forskningsbaseret viden fra DEFF i deres daglige arbejde kan fortsætte med det, når de bliver kandidater. En mulighed, de ikke har i dag. Mangen en kandidat har først forstået, hvor adgangen til e-journals kom fra, da den forsvandt!

Den anden indsats er at tænke i videnadgang som innovationsfremmende og udvikle nye ydelser til især små og mellemstore virksomheder, som er skarpt målrettede en fagprofil. Et stort skridt mod bredere udnyttelse af videnressourcerne tages, når 200 mio. videnskabelige artikler med DEFF-licenser til april bliver søgbare i bibliotek.dk og kan leveres som interurbanlån i print på det lokale bibliotek. Folkebibliotekernes nye rolle som IT-vejledere for mindre virksomheder er også en brik i et nyt grundlag for at nytænke service til denne målgruppe.

Et tredje element er eReolen. Og det er lige nu et meget overbevisende gennembrud. For selv om udlånstallene er forholdsvis små sammenlignet med udlånstallene for papirbøger, er det bemærkelsesværdigt, at et projekt der gik ud med et nyt tilbud pr. 1. november 2011 i dag har tilslutning fra samtlige kommuner og 80 forlag og præsterer 80.000 downlån på tre måneder. Den store interesse i pressen er fortjent: eReolen ses som et nybrud for e-bogen.

Alt i alt er der tale om et gennembrud for en digital strategi, som er resultat af hårdt og målrettet arbejde i bibliotekerne og styrelsen, og som vi kun kan være tilfredse med.

Jens Thorhauge

Kommentarer 2002-2012

Publiceret 2012 af DBC og STÆHR GRAFISK

Oplag: 500 stk.

Jens Thorhauges kommentarer er gengivet med tilladelse fra Kulturstyrelsen.

Publikationen kan downloades på www.dbc.dk og på www.kulturstyrelsen.dk

ISBN: 978-87-92681-35-5

Elektronisk ISBN: 978-87-92681-36-2